

Bijeenkomst van 17 Februari 1921 te 's-Gravenhage.

Voorzitter: Z. Exc. Luitenant-Generaal b. d. H. KEMPER.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik open dezen bijeenkomst. 't Zal de leden zonder twijfel verheugen, dat de mededeeling op het convocatiebiljet te zien geeft, dat een vijftwintigtal heeren zich heeft aangemeld om als lid tot onze vereeniging toe te treden, t. w. de heeren:

G. H. Brüggemann, Kapitein b. d. Vrijw. Landstorm, J. Bruinsma, Luit. ter Zee 1e klasse, P. Cikot, Luit. ter Zee 2e klasse, J. Dijkers, Luit. ter Zee 1e klasse, L. D. Baron van der Goes van Dirxland, Kapitein b. d. Vrijw. Landstorm te 's-Gravenhage;

I. H. Bolman, 2e Luit. der Infanterie, W. Wijk te Amersfoort;

M. M. J. F. Michels, res. 1e Luit. der Infanterie, H. Tas, 1e Luit. b. d. Vrijw. Landstorm te Amsterdam;

L. J. de Vos, 1e Luit. b. d. Vrijw. Landstorm, J. J. Wittermans, Kapitein der Infanterie te Assen;

H. M. Nijk, 2e Luit. b. d. Vrijw. Landstorm te Bolsward;
A. A. Baron van der Borch tot Terwolde, 2e Luit. b. d. Vrijw. Landstorm te Brielle;

Dr. J. C. Eringaard, Kapitein b. d. Vrijw. Landstorm te Deventer;

M. van Hoogenhuijze, 2e Luit. b. d. Vrijw. Landstorm te Hummelo;

J. C. Persant Snoep, 2e Luit. b. d. Vrijw. Landstorm te Kapelle (bij Goes);

J. K. Boon, res. 1e Luit. der Infanterie te Oegstgeest;

A. P. Heijnis, 2e Luit. b. d. Vrijw. Landstorm te Oosterbeek;

J. van As, Kapitein b. d. Vrijw. Landstorm, Mr. W. A. C. van Dam, res. Kapitein der Infanterie, A. J. L. Hoevels, 1e Luit. b. d. Vrijw. Landstorm te Rotterdam;

P. W. F. Hoegen van Hoogelande, Kapitein b. d. Vrijw. Landstorm te Serooskerke (Walcheren);

L. P. J. Geldens, Kapitein b. d. Vrijw. Landstorm, J. M. van Rosmalen, Kapitein der Infanterie te Utrecht;

L. G. H. Uckerman, res. 1e Luit. der Infanterie Ned. Leger in Nederlandsch-Indië.

Het verheugt ons bijzonder, dat er zoovele heeren van den Vrijwilligen Landstorm onder de nieuwe leden zijn. Een grief in onze vereeniging toch was het steeds, dat we zoo weinig leden hebben uit de burgermaatschappij. Deze heeren nu zijn wel niet de zuivere burgers, die wij bedoelen — want ze staan reeds met één been in het militaire — maar toch is hun toetreden een goede aansporing voor de burgerelementen om zich bij onze vereeniging aan te sluiten.

Nu moet ik den heeren tot mijn leedwezen een mededeeling doen, welke hen zal teleurstellen, n.l. dat er dit voorjaar géén Wetenschappelijk Jaarbericht zal verschijnen. Het spijt het bestuur zeer, doch de stand der geldmiddelen laat niet toe thans alweer een Wetenschappelijk Jaarbericht te geven. Intusschen zal het volgend vóórjaar een Wetenschappelijk Jaarbericht over 1920 en 1921 verschijnen, en ik kan u de verheugende tijding brengen, dat de aangezochte medewerkers reeds bezig zijn eraan te arbeiden.

Waar ik nu toch over het Wetenschappelijk Jaarbericht spreek, kan ik u voorlezen — hetgeen me zooeven in de hand is geduwd — een beoordeeling erover in de Artilleristische Monatshefte, welke luidt:

„In dem nur kleinen holländischen Offizierkorps herrscht ein sehr reges geistiges Leben, von dem die reiche Militärliteratur dieses Landes ein schönes Zeugnis ablegt. Das vorliegende Buch ist ein Seitenstück zu den Loebell'schen Jahresberichten. Es umfasst zehn Kapitel, in denen die Geschichte des Weltkriegs, die Heere der verschiedenen Staaten, die Taktik, die Waffentechnik, die technischen Hilfsdienste, die Befestigungskunst, Militär-Gesundheitspflege, Intendantur- und Etappenwesen, die Flotte und end-

lich das niederländische Heer in Indien behandelt sind. Was über die Artillerie gesagt is, zeugt von grosser Sachkenntnis und Gründlichkeit."

Het zal den leden zeker genoeg doen, dat ons Wetenschappelijk Jaarbericht in Deutschland zoo'n goeden indruk heeft gemaakt.

Ik verleen nu voor eenige oogenblikken het woord aan ons eerelid, den Luit.-Generaal b. d. DE WAAL, die mij heeft verzocht even te mogen spreken.

De heer DE WAAL: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Degenen, die de He aflevering van het *Organ* gelezen hebben, zal het zijn opgevallen, dat er in die vergadering, toen de Voorzitter o. a. welkom heette het nieuwe eerelid, mijn persoon, en er den wensch aan toevoegde, dat ik, evenals het eerelid der Vereeniging, Generaal SNIJDERS, meermalen de vergaderingen zou bijwonen, daarop door mij niet is geantwoord. De leden, die de vergadering bijwoonden, zal het wellicht ook bevreemd hebben, dat dit niet is geschied. Het zij mij vergund hieromtrent een kleine opheldering te geven.

Het is den Voorzitter bekend, dat het mijn voornemen was een woord te spreken, vooral naar aanleiding van hetgeen hij had gezegd op 29 October en mijne benoeming tot eerelid, doch het was mij niet mogelijk dien avond te spreken. Ik was teveel door aandoening getroffen en vond het dus beter later te zeggen, wat ik op het hart had.

Ik wensch dit thans te doen en begin met te verklaren, dat ik de erkentelijke woorden, welke de Voorzitter op dien avond heeft gesproken naar aanleiding van hetgeen ik gedurende mijn 14-jarig voorzitterschap heb kunnen doen, ten zeerste waardeer, evenals de instemming, welke de vergadering met die woorden heeft betuigd. Ook waardeer ik het ten hoogste, dat het Bestuur zoo welwillend is geweest mij tot eerelid te benoemen en mij dit nog denzelfden avond heeft doen weten. Bij de verklaring, dat ik deze hooge onderscheiding zeer op prijs stel, wil ik gaarne de belofte geven, dat ik de belangen van „Krijgswetenschap" steeds zal blijven

behartigen, ook door zooveel mogelijk op de vergaderingen tegenwoordig te zijn.

Hierbij moet ik in de eerste plaats — al ben ik thans geen Voorzitter meer — mijn hartelijken dank betuigen aan den huidige Voorzitter voor zijn steun, mij in de laatste drie jaren verleend, en ik kan niet nalaten een woord van gelukwensch te uiten, dat de vergadering hem heeft willen benoemen tot Voorzitter der Vereeniging. Hij heeft die laatste jaren veel gewerkt voor de Vereeniging en ik hoop, Mijnheer de Voorzitter, dat het U gegeven moge zijn in de moeilijke tijden, welke „Krijgswetenschap” thans doormaakt, te bereiken, wat o. a. een der doeleinden van onze Vereeniging is, n.l. het verspreiden van heldere begrippen omtrent 's lands verdediging en het krijgswezen.

Ik veroorloof mij in herinnering te brengen, dat den 12en Maart 1903 het Bestuur van „Krijgswetenschap” een request aan H. M. de Koningin heeft ingediend, waarin werd verzocht aan een of meer onzer Rijksuniversiteiten *de leer van het krijgswezen* als leervak in te voeren en lectoren voor dit vak aan te stellen. Den 30en December 1903 gaf de Minister van Binnenlandsche Zaken het Bestuur te kennen, dat, volgens de berichten van de curatoren der Rijksuniversiteiten te Leiden, Utrecht en Groningen, vooralsnog geen termen zijn gevonden om aan zijn verzoek te voldoen. Moge het U gegeven zijn, de Vereeniging onder Uwe leiding te doen voortgaan met de zaakkundige voorlichting van het Nederlandsche volk omtrent alles wat het krijgswezen betreft, in het bijzonder ten behoeve van zijne vertegenwoordigers in de Staten-Generaal. Hierbij verwijs ik tevens naar hetgeen Professor DE LOUTER in *De Nieuwe Courant* van 4 Februari j.l. heeft gezegd, namelijk, dat Nederland verplicht is mede te werken aan den opbouw en de verzekering van de heerschappij van het recht en daarom niet *weerloos*, maar *weerbaar* moet zijn en dat, mede gelet op zijn verleden en zijne waardigheid, daartoe noodig is een in *aantal* en *ghalte* voldoende weermacht te land, te water en in de lucht, ten einde in staat te zijn de onafhankelijkheid met inspanning van alle krachten, desnoods gewapenderhand, te verdedigen.

De Voorzitter: Excellentie! Ik dank u voor uwe door ons zoo zeer gewaardeerde woorden en ga nu over tot de werkzaamheden van dezen avond; de regeling heb ik mij als volgt gedacht: Eerst zullen we het voorrecht hebben aan het woord te hooren den gep. kapitein ter zee J. P. VAN ROSSUM, dan den res.-kolonel van den gen. staf D. MERENS en vervolgens den kapitein van het N. I. Leger J. C. A. BANNINK, ieder gedurende een half uur. Daarna wordt gepauzeerd; vervolgens zijn 20 minuten beschikbaar voor den oud-luitenant ter zee 1e kl. M. K. MEDENBACH en daarna zal de majoor A. T. H. WINTER ongetwijfeld de debaters van antwoord willen dienen.

Ik geef thans het woord aan den kolonel VAN ROSSUM.

De heer VAN ROSSUM. Mijnheer de Voorzitter! Mijne heeren!

De militaire verdediging van Nederlandsch-Indië had steeds mijne belangstelling. Zij is een vraagstuk van groote beteekenis, zoowel voor Nederland als voor Nederlandsch-Indië. Voor Nederland, omdat de welvaart van de ingezetenen in hooge mate afhankelijk is van de verhouding tusschen beide deelen van het koninkrijk; voor Nederlandsch-Indië, omdat het nog voor onafzienbaren tijd behoefte zal hebben aan de leiding en de hulp van het moederland om tot ontwikkeling en welstand te komen. Verscheidene malen werd dit vraagstuk door mij besproken in tijdschrift-artikelen en in vergaderingen. Op uitnoodiging van het Bestuur, trad ik ook op als inleider voor onze Vereeniging met: „De zeemacht in Nederlandsch-Indië en een en ander omtrent hare samenwerking met de landmacht aldaar”. Dit was in 1904 en sedert dien tijd is er veel veranderd; maar nog steeds is Nederlandsch-Indië de staatkundige benaming voor een ontelbaar aantal eilanden, gelegen aan weerszijden van den evenaar over een afstand grooter dan één achtste deel van den omtrek der aarde. Het in Europa kleine Nederland — klein in oppervlakte en in aantal bewoners — is groote mogendheid in Azië. Men moge dit feit gelukkig achten of niet, de consequenties daarvan zullen aanvaard moeten worden.

Met groote belangstelling nam ik kennis van de omvangrijke

studie van den Heer WINTER. Tot mijn leedwezen zal de beperkte tijd, waarover ik beschikken mag, verplichten tot eene slechts korte bespreking van de voornaamste punten. Ik hoop dat de beknoptheid van mijn betoog niet zal schaden aan de duidelijkheid.

Op bladz. 29 leest men „Een eilandenrijk is alleen afdoende te verdedigen door een krachtige vloot”. Met deze stelling kan ik mij vereenigen. Tot verduidelijking zou ik er slechts bij willen voegen: „die geheel los is van plaatselijke verdediging en zich dus vrij overal in den archipel kan bewegen”. Die vloot moet zoo mogelijk de heerschappij ter zee verzekeren; minstens moet haar bestaan voorkomen, dat die heerschappij een ander ten deel valt. De inleider laat zijn grondstelling spoedig los en bepaalt zich tot het bespreken van de verdediging van Java, in hoofdzaak door het leger. De zeer geringe waarde welke hij toekent aan de vloot, zooals de Regeering zich die denkt in de toekomst, heeft hem vermoedelijk tot het besluit gebracht, dat daarmede de verdediging van geheel Nederlandsch-Indië onmogelijk is en dat de Regeering dus de bedoeling heeft eventueel alleen Java te verdedigen, als zijnde het belangrijkste eiland, waar tevens de zetel van het Bestuur gevestigd is.

Wat de appreciatie van die toekomstige vloot betreft, sta ik geheel aan de zijde van den inleider. Veel beteekenis kan ik aan die vloot van zoogenaamd klein materieel niet hechten. Wel beschouwd is het geen vloot en van een strijdbare vloot heeft zij heelemaal niets. Verkennen en terugtrekken zullen die vaartuigen kunnen, maar niet vechten. Waartoe toch dat verkennen, wanneer het niet is om den aanval te laten volgen? Want dit zal practisch uitgesloten wezen. Ik weet wel, dat menigeen — vooral leeken op militair gebied — wonderen verwachten van de onderzeebooten, maar ik kan die verwachting niet deelen. De ervaring, opgedaan in den wereldoorlog, wijst daar ook niet op. Wanneer de balans wordt opgemaakt van het optreden van de duikboot in dien oorlog, dan vindt men toch daarop als voornaamsten post het nagenoeg geheel verdwijnen van de Deutsche koopvaardijvloot. Hiermede is niet gezegd, dat de duikboot nooit

met succes optrad, maar slechts dat op zulke mogelijkheden een stelsel van verdediging voor Nederlandsch-Indië niet gebouwd mag worden. Voor plaatselijke verdediging moge de onderzeeboot geschiktheid hebben; de haar in Indië toegedachte taak is veel te zwaar. Om voor de verdediging van Indië in ernst in aanmerking te kunnen komen, zouden honderden booten beschikbaar moeten wezen; met een groot aantal depôts, werkplaatsen, dokinrichtingen, enz., enz., verspreid over den geheelen archipel. En dit alles in voldoende staat van verdediging. Aanschaffing, onderhoud en exploitatie daarvan zouden stellig boven onze personeele en financieele krachten gaan, de kosten veel meer bedragen dan noodig is voor het onderhouden van een strijdbare vloot. Mijns inziens is de vloot van klein materieel alleen dan niet ontzettend kostbaar, wanneer zij onbeteekenend en dus voor de verdediging van Indië zonder practische waarde is. In zulk halfwerk — op militair gebied vrijwel synoniem met slecht werk — hebben wij steeds uitgemunt helaas! In steeds toenemende mate werden jaar op jaar schatten uitgegeven. Wij kregen daarvoor van alles . . . behalve het eene noodige: een strijdbare vloot. Deze is er niet geweest en is ook nu niet te verwachten.

Dat de inleider, de verdediging van geheel Nederlandsch-Indië met de beschikbare middelen uitgesloten achtende, tot het besluit kwam, dat het de bedoeling moet wezen alleen Java daadwerkelijk te verdedigen, kan ik begrijpen. Ik meen trouwens, dat de Regeering inderdaad nooit verder reikende plannen heeft gehad. Vroeger heb ik in dit verband er reeds aan herinnerd, dat de divisie, welke ongeveer 20 jaar geleden werd geformeerd na aankomst van de beschermde kruisers, den naam ontving van Java-divisie. In dien naam lag, onbedoeld waarschijnlijk, de openlijke erkenning van dat feit. Toch waren die schepen gebouwd om los van plaatselijke verdediging in den archipel te ageeren. Later is de naam veranderd in die van „Nederlandsch eskader”, de naam, welke voor honderd jaar de Nederlandsche zeemacht in de Indische wateren had gedragen. Deze naam drukte toen een gedachte uit; deze: dat het moederland zorgde voor

bescherming van de kolonie tegen buitenlandsch geweld.

De gedachtengang van den Heer WINTER was vermoedelijk de volgende. Van verdediging van geheel Nederlandsch-Indië kan met de beschikbare middelen geen sprake wezen, dus moet deze zich bepalen tot Java. Maar ook hier mag niet vertrouwd worden op de zeer zwakke zeemacht en valt de verdediging alzoo in hoofdzaak ten deel aan het leger. Op deze onderstelling steunen dan de eischen, welke hij voor het leger stelt. Die gedachtengang schijnt logisch, maar toch acht ik de conclusie niet juist. De verdediging van een vastlandsstaat zal kunnen geschieden door het rechtstreeks te verdedigen terrein te beperken, omdat de gelegenheid blijft van hieruit offensief op te treden. Ik denk hier aan de Nieuwe Hollandsche Waterlinie met de stelling van Amsterdam. Een dergelijke verdediging van een eilandenrijk is echter uitgesloten. Ik heb die vroeger tal van malen betoogd en na den wereldoorlog, durf ik het met groote stelligheid herhalen, dat een vijand, die in den archipel verschijnt, met het doel Nederlandsch-Indië of een deel daarvan te veroveren, op grooten afstand van een verdedigd Java zal blijven. Hij zal dit eiland geheel van de buitenwereld afsluiten met de zekerheid, dat het hem van zelf toevalt, indien hij zich elders in den archipel weet te handhaven. Bepaald gebrek zal door zulk een blokkade op Java waarschijnlijk niet geleden worden, maar zij zal het economisch bestaan zoodanig aantasten, dat eenmaal de overgaaf zonder strijd moet volgen. ¹⁾ Het Indisch leger heeft zeker een schitterend verleden, als handhaver van orde en gezag in het gebied van Nederlandsch-Indië. Als politie-leger bewees het niet genoeg te waardeeren diensten, maar men drage het niet de taak op van de verdediging van Indië. Hier moet het te kort schieten, ondanks de meest volkomen voorbereiding. Mocht in strijd met mijne onderstelling een rechtstreeksche verovering van Java worden beproefd, dan kan de geest, welke leeft in de bevolking, de beste waarborg

¹⁾ Het leger en de vloot ter verdediging van Java zullen dan alleen dit nut hebben gehad, dat een rechtstreeksche aanval werd nagelaten, welk resultaat op minder kostbare wijze ware te verkrijgen.

voor de succesvolle verdediging wezen. Wanneer de bevolking in den aanvaller haar vijand ziet, is de verovering uitgesloten; tenzij na langdurige voorbereiding van de zijde van den aanvaller en jarenlang volgehouden strijd. Met eenige tienduizendtallen soldaten onderwerpt men geen volk van vijf en dertig millioen zielen, wanneer dit zich blijft verzetten, in korten tijd. En aan de komst van een millioenenleger behoeft toch niet gedacht te worden? Door een verstandig bestuur zorge de Regeering, dat de bewoners tot welstand komen en tot het inzicht, dat zij dien aan ons bestuur hebben te danken. De verdediging van Java zal dan beter verzekerd wezen dan door een leger, zooals de inleider zich dit denkt. Plicht en belang zijn hier één.

Of ik dan onmiddellijk een krachtige vloot voor de verdediging van Nederlandsch-Indië zou willen scheppen? Zoo gesteld, zou ik de vraag ontkennend moeten beantwoorden en wel om de volgende redenen.

De regeling van het defensie-vraagstuk is thans veel minder dringend dan zij langen tijd is geweest, nu „onze (vroeger) vermoedelijke vijand” geen poging kan doen tot verovering van Nederlandsch-Indië. Dit is in volkomen tegenstelling met hetgeen de inleider zegt op blz. 9 en 13. Ons verschil van meening ontstaat, omdat de uitdrukking „onze vermoedelijke vijand” voor ons beiden een verschillende beteekenis heeft. Wij zien namelijk niet een zelfde volk in de rooversrol.

Een tweede reden is de schepping van den Volkenbond, een mijlpaal in de beschavingsgeschiedenis der menschheid en als zoodanig een gebeurtenis van de allergrootste beteekenis. In de toekomst van den Volkenbond of als men liever wil in den Volkenbond van de toekomst, heb ik een zeer groot vertrouwen. Die Bond is nu nog zeer ver van volmaakt, maar dan ook nog in de kinderjaren. Om tot een krachtige instelling te groeien, is tijd noodig. Na de mislukking der vredesconferenties in den aanvang dezer eeuw, is het ontstaan van den Volkenbond reeds een enorme vooruitgang. Het veto, destijds door den eersten vertegenwoordiger van het Duitsche Rijk uitgebracht tegen bespreking van arbitrage

ter oplossing van Volkenrechtelijke geschillen, werd de onmiddellijke oorzaak van het uiterst geringe resultaat van de 2e vredesconferentie. Thans staat dit veto aan de ontwikkeling van regelmatige rechtsverhoudingen tusschen de volken niet meer in den weg. Nu de eerste belangrijke stap gedaan is, kan een tamelijk ver gaande ontwapening niet uitblijven; te minder omdat deze eerste voorwaarde is voor het economisch herstel van ongeveer de gansche wereld. Onder deze omstandigheden, oordeel ik het dwaasheid kostbare maatregelen te nemen, welke het tegendeel zouden zijn van beperking der bewapening. Er is thans tijd om af te wachten, hoe de Volkenbond zich zal ontwikkelen en welke besluiten in de naaste toekomst ter zake van algemeene ontwapening genomen zullen worden. Als lid van den Bond zullen wij ons immers daarbij hebben neer te leggen. Dezen tijd kunnen wij nuttig gebruiken voor „bespreken”, voor „ontwerpen”, in het algemeen voor „voorbereiden”. Voor „uitvoeren” is het thans de juiste tijd niet. Een positief antwoord op de vraag, wat voor verdediging van Indië onmiddellijk gedaan moet worden, zal ik dan ook niet geven. Wel wil ik zeggen, wat ik in het belang van die verdediging, beslist niet wensch.

Niet wensch ik het scheppen van een vloot van klein materieel, waardoor in verkeerde richting wordt gestuurd en een aantal millioenen zullen worden uitgegeven met het resultaat, dat de kans op het verkrijgen van een strijdbare vloot in hooge mate zal verminderen. Dat daarbij de misleidende voorstelling wordt gegeven, dat het nieuw aan te bouwen materieel in ieder stelsel past, maakte de zaak niet beter. „Misleitend” omdat men nooit zekerheid kan geven, dat een bepaalde weg naar het doel leidt, zoolang de plaats van bestemming nog onbekend is. Hoogstens zou gezegd mogen worden, dat het aan te schaffen materieel in ieder stelsel waarschijnlijk wel een plaatsje zal kunnen vinden. Wat geheel iets anders is en zelfs een bepaald nadeel kan worden.

Ook wensch ik geen vlootwet en nog minder een defensiefonds. Een vlootwet zullen allerlei bezwaren aankleven en zal

ons zeker niet leveren een zoo krachtig mogelijke vloot. Men zal aan de letter van de wet blijven hangen, het vastgestelde geleidelijk uitvoeren en spoedig niet meer op de hoogte van den tijd zijn. Of men zal de wet voortdurend en toch telkens te laat, herzien. Of men zal noch het een noch het ander doen. In al die gevallen is de wet ongewenscht. De vestingwet zij hier een leerzaam voorbeeld. Veel beter is het, dat men verplicht is de zaak telkens opnieuw onder de oogen te zien en daartoe geeft de jaarlijksche begrooting gelegenheid.

Met de instelling van een fonds wordt bedoeld de kosten te verdeelen over een betrekkelijk groot aantal jaren; niet den aanbouw, want dan krijgt men nooit een krachtige vloot. Zeer goed denkbaar is het dus, dat jaren lang nog aanzienlijke geldelijke offers moeten worden gebracht ten behoeve van zulk een fonds, terwijl de schepen reeds niet meer bestaan. De achterstallige rekeningen zullen moeten worden betaald en tevens de lasten van het heden gedragen. Zulk een afwenteling van onze uitgaven op het nageslacht is niet goed te praten en kan ik daarin niets minder zien dan een ongeoorloofde bedriegerij.

Ten slotte wensch ik niet, dat met het oog op een verdediging van Java tegen een buitenlandschen vijand belangrijke uitgaven worden gedaan voor het Indische leger. En wel om dezelfde reden, waarom ik de vloot van klein materieel niet wil. Dit alles in het waarachtig belang van een krachtige voorbereiding van de verdediging van Nederlandsch-Indië.

Op bladz. 66 lees ik: „Ik zal evenmin nagaan waar de gelden vandaan moeten komen. Het is mij onverschillig in hoeverre deze uit het Hollandsche of het Indische laadje worden genomen”. Dit standpunt schijnt verklaarbaar, maar ik wil er toch op wijzen, dat een allergewichtigst punt hier wel wat licht geteld wordt. De financieele regeling is toch de klip, waarop iedere poging om Indië weerbaar te doen zijn kan stranden. Die regeling, tusschen de departementen van Koloniën en van Marine, is een halve eeuw lang een zeer zwak punt geweest. Zulks heb ik herhaaldelijk aangetoond en de Staatscommissies van 1906 en 1912 kwamen

tot hetzelfde besluit. Wat echter niet belet heeft, dat ook zij met voorstellen kwamen, die de principieele fout deden voortbestaan. Daar de inter-departementale commissie ook alweer opdracht heeft een financieele regeling in denzelfden geest voor te dragen, zal ook haar werk onbevredigend zijn, naar ik verwacht. Iedere verrekening van bepaalde uitgaven zal toch bij voortduring het belang der zaak geheel ondergeschikt maken aan de boekhouding. Beide partijen, strijdende voor de verdediging van eigen beurs, waren steeds oorzaak van veel half-werk en groote verspilling. Dit is geen verwijt aan personen, want het gevolg was onafscheidelijk van het stelsel. Er zal aan dit kwaad dan ook geen einde komen, vóór dat een der deelgenooten alles betaalt en de andere eventueel een bijdrage geeft van miljoen gulden. Het bedrag kan jaarlijks opnieuw worden vastgesteld, mits verrekening van bepaalde posten uitgesloten blijft. Voor betaling van de kosten heeft men in Nederland steeds weinig gevoeld en de regelingen van 1866 en later hebben zelfs het beginsel losgelaten, dat het moederland daarvoor behoorde te zorgen. Met iedere wijziging werd Indië weer zwaarder belast. Goed kan de toestand niet worden, zoolang de bondgenooten zich partij voelen in de eerste plaats en de zaak ondergeschikt maken aan den partijstrijd.

Op bladz. 127 wijst de inleider er op, dat voor de verdediging in later jaren procentsgewijs minder werd uitgegeven dan voorheen.

Hij wil hierin een aanwijzing zien, dat de defensie-uitgaven niet te hoog zijn, terwijl in dit verband ook de aandacht wordt gevestigd op de uitgaven door andere volken voor hunne verdediging gedaan. Met zulke argumenten valt mijns inziens, niets te bewijzen en oordeel ik die dan ook ondeugdelijk. Het is toch duidelijk, dat wanneer de omstandigheden verplichten voor eenig onderdeel van de staats-huishouding de uitgaven te verhoogen, dit geen aanleiding mag wezen ook andere uitgaven op te voeren. Het evenwicht wordt dan nog meer verbroken en zeker niet voldaan aan den plicht, de tering naar de nering te zetten. Menigeen is

geneigd te zeggen, dat een zaak welke met zulke argumenten verdedigd moet worden niet goed kan zijn. En hierom acht ik zulke drogredenen in hooge mate gevaarlijk, als zijnde weinig geschikt om belangstelling en sympathie te wekken voor de weermacht, waarnaar toch met alle krachten moet worden gestreefd. Het argument is bovendien uiterst zwak, omdat het uitgangspunt geheel willekeurig wordt genomen, zelfs wanneer de berekening met zorg gemaakt is, hetgeen veelal niet het geval is, omdat men volstaat met bijentellen van de eindcijfers van enkele begrotingen. Men krijgt dan eenerzijds een te hoog, anderzijds een te laag bedrag. Medegeteld worden bedragen, welke niet te maken hebben met de militaire verdediging; niet medegeteld worden de uitgaven, op andere begrotingen gedaan ten behoeve van de weermacht. Een eenigszins nauwkeurige berekening te maken, is dan ook uiterst moeilijk en voor zoover het buitenland betreft vrijwel geheel onmogelijk. Wanneer men er rekening mede houdt hoeveel Nederland moet betalen om te zorgen, dat het land voor een belangrijk deel niet verdwijnt, dan zou wel eens kunnen blijken, dat per hoofd der bevolking nergens direct zooveel wordt geofferd voor de verdediging dan juist in dit land.

Er leven onder meer in ons volk drie talrijke groepen. De eerste acht militaire weerbaarheid een beslist eisch en is bereid voor de voorbereiding der verdediging te betalen. De vertegenwoordigers van deze groep zullen alle aanvragen inwilligen, zonder behoorlijk na te gaan of het geld wel doelmatig zal worden besteed, en meenen daarmede hun plicht gedaan te hebben. Dit is tenminste het beste, wat men er van denken kan. De tweede groep acht de voorbereiding voor de verdediging eveneens noodig, wil echter de lasten zoo gering mogelijk. Hare leden beijveren zich dan ook steeds af te dingen op hetgeen gevraagd wordt. Het is mij altijd voorgekomen, dat beide groepen blijf geven van een uiterst geringe belangstelling voor de militaire verdediging en het is dan ook geenszins te verwonderen, dat de derde groep — die van geen man en geen cent — ontstond en in tal-

rijkheid toenam. Eerlijk gezegd is van die drie groepen de laatste mij het minst onsympathiek, omdat hier tenminste een gezonde gedachte aanwezig is. Deze groep wenscht „waar voor haar geld”. Zij wil niets betalen, maar verwacht ook niet iets te krijgen. Het gevolg van het gemis aan waarachtige belangstelling bij de bedoelde groepen was, dat de behartiging van zulk een gewichtig onderwerp geheel in handen kwam (bleef) van een vierde veel minder talrijke groep, in hoofdzaak bestaande uit militairen en gewezen militairen. Of verwissel ik hier misschien oorzaak en gevolg? Het zou kunnen zijn, maar voor het teekenen van den bestaanden toestand blijft dit onverschillig. Bij deze groep is wel belangstelling; uit den aard der zaak in de eerste plaats de belangstelling van den vakman. Maar juist om deze reden kan niet verwacht worden, dat het veelzijdig vraagstuk met voldoende objectiviteit bekeken zal worden. De leden van deze groep staan er niet onpartijdig genoeg tegenover en zij hebben met alle vaklieden gemeen, dat opleiding en werkkring bovenal vakstudie geven en eischen. De eenzijdigheid wordt hierdoor meer bevorderd dan de algemeene ontwikkeling, welke laatste juist een eerste vereischte is voor behandeling van zulke veel omvattende problemen, als de landsverdediging ongetwijfeld is. Daar deze groep intusschen sedert tal van jaren alles regelt en doet, wat betrekking heeft op de militaire verdediging, moet zij ook aansprakelijk worden gesteld voor het resultaat. En hierover is ongeveer niemand voldaan. Onlangs sprak de Minister van Marine van een „ontredderden toestand”. Leger en vloot zijn uiteraard kostbare instellingen en het is zeker verkeerd deze te willen hebben op een koopje. Maar waar jaarlijks in steeds toenemende mate enorme bedragen voor de weermacht werden uitgegeven, moest toch niet zóó ongunstig geoordeeld kunnen worden. Op dit zeer onbevredigende, wijst ook de inleider en hij spreekt dit wel het duidelijkst uit op bladz. 32. Hier wordt gezegd, dat in geen enkel staatsstuk is vermeld volgens welk plan de koloniën moet worden verdedigd, zoodat niet eens vaststaat op welken grondslag de voorbereiding zal moeten

rusten. Eigenaardig is dit ijveren voor de middelen naast de algeheele miskennis van het doel. Deze onlogische stand van zaken is weinig geschikt, bij den nuchteren Hollander belangstelling te wekken voor die middelen. En gemis aan belangstelling sluit in gemis aan vertrouwen in de weermacht, ontnemt haar alle kracht alzoo. De Heer SCHAPER zeide niet lang geleden in de Tweede Kamer, dat de hoofden der departementen van oorlog en van marine jaren lang hun departement met meer of minder talent hadden beheerd en voegde er ondeugend bij: „in den regel met weinig talent”. Wie zal dit oordeel onjuist noemen?

Een belangrijk besluit werd onlangs genomen door de instelling van een departement van defensie. Voor de verdediging, niet alleen van Indië, kan deze maatregel een ramp of een zegen worden. Een ramp, indien men na den eersten stap blijft staan. Een zegen, indien de taak van het nieuwe departement wordt uitgebreid tot voorbereiding van de verdediging van het moederland en van de koloniën. Want hierdoor zal dan zijn uitgesproken, dat de verdediging van alle deelen van het Rijk één geheel is.

Verwacht zal mogen worden, dat aan het langdurig gesukkel met de voorbereiding van de militaire verdediging een einde komt, zoodra aan het hoofd van bedoeld departement van algemeen bestuur een leidend staatsman optreedt, b.v. de formeerder van het kabinet. Hieruit zal immers blijken, dat het Nederlandsche volk in zijn groote meerderheid tot het inzicht is gekomen, dat de militaire verdediging een van de vele kanten is van het vraagstuk der nationale weerbaarheid, dat het in eersten aanleg een politiek vraagstuk is, hetwelk misschien alle andere in beteekenis overtreft. Begrepen zal dan zijn, dat die verdediging geen particulier zaakje van een betrekkelijk kleine groep maar de zaak van gansch het volk is. Overwonnen zal wezen het bekrompen standpunt, dat defensie-uitgaven noodzakelijk improductief moeten zijn. In het kort de belangstelling voor de verdediging zal er zijn en hierdoor de schepping van een nationale weermacht mogelijk worden, waarbij

rekening is gehouden met de beperkingen aan iederen Staat opgelegd door den Volkenbond en de eischen door dien Bond te stellen voor een internationale weermacht. Het aandeel hierin zal voor Ned.-Indië stellig wezen een krachtig eskader.

Aan het defensie-vraagstuk zal dan de plaats zijn gegeven, welke het toekomst. Het volk zal bereid wezen de lasten te dragen voor een deugdelijke voorbereiding geëischt. De minister zal doen wat des ministers is en zich bepalen tot de opperste leiding van zijn departement; hiermede waarborg gevende, dat de eenheid van gedachte in het bestuur van den Staat gehandhaafd blijft. Hij zal er zich voor wachten het werk te verrichten zijner ambtenaren, noch zich inlaten met de bijzonderheden der bevelvoering over leger en vloot. Aan de vaklieden ¹⁾ zal de opperste leiding niet meer ten deel vallen, maar zij zullen gewaardeerd worden op de plaats, welke hun toekomst. Wat als regel tot nog toe niet geschiedde, juist in de eerste plaats door de betrokken departementschefs en de aan hen ondergeschikte officieren en ambtenaren. Zoo zal de lijdensperiode een einde kunnen nemen, welke tot groote schade van land en volk veel en veel te lang heeft geduurd.

Moge die toekomst niet ver meer wezen!

De VOORZITTER: Het woord is thans aan den kol. MERENS.

De heer MERENS: Mijnheer de Voorzitter. Ik wensch te beginnen met een woord van hulde aan den leider voor zijn uitstekende en overzichtelijke voordracht.

Met het oog op de beperkten tijd wensch ik slechts twee punten naar voren te brengen, een van lichte critiek en het andere ter aanvulling van de denkbeelden van den inleider, die natuurlijk ook aan tijd en ruimte gebonden was.

¹⁾ Als axioma mag gesteld worden, dat het nooit wenschelijk is aan vaklieden de opperste leiding toe te vertrouwen, zoodra de taak zich niet bepaalt tot vakwerk. Vaklieden zijn te veel specialist — de kundigsten en bekwaamsten vooral — en zullen altijd de boomen meer zien dan het bosch. Een gevaar, waarvoor juist de opperste leiding zich heeft te wachten.

Het eerste punt betreft de taak van de Landmacht op Java, waarbij de inleider, als ik hem goed begrepen heb, op den voorgrond stelt de verdediging van de vlootbasisen hulpsteunpunten en van de „stellingen” om de Bandoengsche hoogvlakte, waarmede hij vooral tijdwinst beoogt.

Geheel meegaande met de gronden, waarop inleider meent, dat het leger zich moet *baseeren* op West Java, waar de hoofdvlootbasis en de regeeringszetel zich bevinden, komt het mij voor dat hij zich de taak van het leger te defensief dacht, wat aanleiding zou kunnen geven tot een organisatie te veel in defensieve richting, te veel in de richting van versterkte stellingen en ik zou het een groot nadeel achten als een groot deel van de middelen, die voor de organisatie van de landmacht beschikbaar komen, zouden worden aangewend voor passieve verdediging.

Het doel moet zijn, een zoodanige weermacht te vormen, dat het zenden van een veroveringsexpeditie naar Java door een aanvaller wordt *voorkomen* en dit bereikt men — als de vloot is uitgeschakeld — door een sterk veldleger, dat in staat is den aanvaller op zijn dak te vallen tijdens of kort na zijn landing, als hij dus nog niet zijn volle kracht, vooral aan artillerie en munitie, tegen ons kan stellen.

Men bereikt dit doel *niet* door een stelling in het binnenland, al is deze nog zoo sterk.

Nu zal niemand willen beweren, dat de Bandoengsche stelling sterk is, maar als men haar reusachtigen omtrek krachtig zou willen versterken, zou dit enorme offers kosten, die grootendeels nutteloos zouden worden gebracht omdat een aanvaller haar slechts van één zijde zou aanvallen. Alle kanonnen en mitrailleurs, in die stelling opgesteld, zouden mankeeren bij den aanval op den gelanden tegenstander; door de aanwezigheid van die stelling zouden wij niet in volle sterkte tegenover hem komen.

Daarom meen ik dat die stelling moet komen te vervallen als permanente verdedigingslinie; het geld dat daaraan besteed zou moeten worden, wordt beter benut voor de uitrusting van het mobiele veldleger. Java is op zich zelf al een reduct in ons Indische verdedigingsstelsel;

wij moeten niet nog eens een reduit in een reduit hebben, waar onze verdedigingsmiddelen te land passief zouden worden opeengehoopt.

Het tweede punt, dat ik zou willen bespreken, Mijnheer de Voorzitter, is de *inheemsche militie*. Zooals U bekend is, heb ik in de vergadering van deze Vereeniging van 27 Februari 1914 (Orgaan '13-'14 VIe Afl. blz 408 e. v.) en 23 Februari 1917 (Orgaan '16-'17 VIe-Afl. bl. 336 e. v.) steeds voorgestaan een stelsel waarbij het eerste klasse burgerschaps- en kiesrecht verbonden is aan den militieplicht. Dit stelsel heeft — althans in het openbaar — bijna nergens instemming gevonden, hoewel het m.i. het eenig mogelijke is.

De voorstellen tot algeheele reorganisatie van het Indische staatsrecht, waaronder valt het kiesrecht voor vertegenwoordigende lichamen, volgens het rapport van de z. g. Herzieningscommissie van 1920, geeft mij aanleiding het door mij voorgestane stelsel aan te passen aan een concreet kiesrechtstelsel. Ik zal in den korten mij toegestane tijd slechts gelegenheid hebben de hoofdzaken aan te stippen; overigens moet ik verwijzen naar een brochure van mijn hand, die thans ter perse is, getiteld „Nieuwe banen”, waarin ik de organisatie van een economisch gevormde weermacht voor Europeesch en Overzeesch Nederland als één geheel zal beschouwen.

De Indische Regeering heeft voorgesteld de instelling van een inheemsche militie met *gedwongen* loting en een contingent van 9200 man per jaar, voorloopig echter van slechts 2000 man per jaar met het oog op de moeilijkheid van kadervorming.

Deze voorstellen werden door den Volksraad finaal verworpen (begin 1920); om de Regeering geen al te groot echee te bezorgen werd de verwerping ingekleed in een motie waarvan de strekking was, dat eerst zou moeten worden onderzocht, hoe Indië verdedigd moet worden, hoeveel een verdedigingsplan jaarlijks zou kosten en hoe de gelden gevonden moeten worden.

Tegen de regeeringsvoorstellen bestaat ook een, in mijn oog overwegend, bezwaar. Het aantal inheemsche jonge-

lieden, dat jaarlijks den dienstplichtigen leeftijd bereikt, zal \pm 300.000 bedragen, eer meer dan minder, maar men kan het niet nagaan, omdat er geen burgerlijke stand is. Het samenstellen der lijsten van de jongelieden van dienstplichtigen leeftijd zal moeten worden overgelaten aan de desshaofden, zonder voldoende contrôle, dat ieder, die daarvoor in de termen valt, er ook werkelijk op voorkomt; dit zal *moeten* leiden tot corruptie.

Is de lichte 9 200 man sterk dan moet er één man dienen op de 32 à 33, is de lichte voorloopig nog maar 2.000 man dan dient er één op de 150, terwijl er 149 vrij loopen. Die eene man zal zich moeten voelen als een offer aan den oorlogsgod, hij *kan* niet overtuigd zijn van de rechtvaardigheid van zijn aanwijzing; men zal een leger krijgen, dat slechts morrende zijn plicht doet, een leger, dat niet anders dan onbetrouwbaar *kan* zijn.

Bovendien is het begrip van nationaliteit bij het grootste deel der Inheemsche bevolking nog niet ontwaakt; de meeste miliciens zullen niet inzien, in welk opzicht zij hun eigen belangen dienen als zij in het leger treden. Bij mobilisatie heeft men dan ook niet de minste zekerheid dat de miliciens werkelijk onder de wapens komen; zij verdwijnen eenvoudig onder de groote massa niet-dienstplichtigen van denzelfden leeftijd en het leger, dat er op papier zoo goed uitzag, zal blijken *een schijnleger* te zijn.

Wil men werkelijk een betrouwbaar leger uit Inheemsche militie vormen dan is er, gegeven de omstandigheid dat het leger in verhouding tot de groote bevolkingssterkte zeer zwak is, maar één middel, n.l. *het eigenbelang van den man te verbinden aan den dienst in het leger*.

Dit kan niet alleen geschieden door den man zwaar te betalen gedurende zijn oefeningstijd in het leger, want dan is er voor hem geen reden om onder de wapens te komen als er voor hem levensgevaar dreigt; het eenige middel is, hem voor zijn leven een zoodanige bevoorrechte positie in de Inheemsche maatschappij onder ons bestuur te geven, dat hij moet vreezen die positie te verliezen als een overweldigder ons bestuur overneemt.

Dan heeft bij belang bij het voortduren van ons bestuur en zal daarvoor desnoods ook vechten, dan zal men op hem kunnen vertrouwen.

Zulk een sterk bevoorrechte klasse zal weldra in Indië op andere wijze worden geschapen.

Bij de voorstellen van de commissie tot herziening van de grondslagen der Staatsinrichting van Nederlandsch Indië (verder genoemd de Herzienings Commissie), die 30 Juni 1920 haar verslag uitbracht — en welke voorstellen in min of meer gewijzigden vorm binnen afzienbaren tijd waarschijnlijk zullen worden aangenomen — zullen in Indië vertegenwoordigende lichamen door het volk worden verkozen en wel voor de „plattelands”gemeenten en de steden, voor de gouvernementen worden „Staten” gekozen en als centraal parlement voor geheel Indië de „Landsstaten”.

Daarbij zijn er drie groepen van kiezers, n.l.:

- A. zij die het Nederlandsch lezen en schrijven,
- B. zij die het Maleisch of een andere landstaal lezen en schrijven,
- C. de analfabeten en zij die alleen een in Indië vreemde taal (b.v. Engelsch, Chineesch, Arabisch) kunnen lezen en schrijven.

Het aantal A. kiezers op Java zal ongeveer bedragen 60.000 Europeanen en 15.000 Inlanders; echter is er in den laatsten tijd een zeer sterke toename te bespeuren van het aantal Inheemschen, die de Nederlandsche taal leeren.

Het aantal B. kiezers is te schatten op 400.000, eveneens met uiterst sterke tendenz tot toename.

Het aantal C. kiezers is de groote massa, thans 97 à 98% van het totaal aantal kiezers.

De A. kiezer is de volwaardige burger, die direct kiesrecht heeft voor alle vertegenwoordigende lichamen; zijn groep, zoo zwak als zij is, kiest $\frac{1}{3}$ van de vertegenwoordigers van de gemeenten, de steden en de gouvernementssstaten en de grootste helft van de landsstaten.

De B. kiezers, in aantal 4 of 5 maal sterker, kiezen voor de gemeenten $\frac{1}{3}$, voor de steden $\frac{2}{3}$, voor de gouvernementssstaten $\frac{1}{3}$ à $\frac{2}{3}$, voor de landsstaten $\frac{1}{3}$ van de leden.

De millioenen C. kiezers kiezen met getrapte verkiezing $\frac{1}{3}$ van de leden der gemeenteraden en anders niet.

Met de buitengewone bevoorrechting van de A. en B. kiezers ging men in de H. C. vrijwel algemeen accoord; een zeer sterke minderheid echter achtte de bevoorrechting van de A. boven de B. kiezers ongerechtvaardigd. Het groote bezwaar van de minderheid was, dat in de A. groep de stemmen der Europeanen overwegend zullen zijn, al kan dit spoedig veranderen wanneer — gelijk het geval is — talrijke Inheemschen de Nederlandsche taal leeren.

Nu is het wel zeer eigenaardig, dat men aan die buitengewone voorrechten ook niet buitengewone plichten heeft verbonden, althans niet voor wat de Inheemschen betreft.

Aan de Europeanen behoorende tot de A. groep is de algemeene dienstplicht opgelegd, aan de Inheemschen van die groep niet; zij hebben dezelfde rechten, echter niet dezelfde plichten.

En toch behoort m. i. aan het recht van volwaardig of eerste klas burger ook verbonden te zijn de plicht van den volwaardigen burger, n.l. de verdediging van de gemeenschap tegen vreemd geweld.

Zonder onbillijk te zijn kan men aan de Inheemschen, die de kennis bezitten om bij de A. groep te worden ingedeeld *en die zich daarvoor vrijwillig laten inschrijven*, den militieplicht oplossen; verder kan men ieder, die zich vrijwillig opgeeft voor den militiedienst, het recht van den A. kiezer verleenen, ook als hij geen Nederlandsch kent; gedurende zijn dienstdienst wordt hem dan de Nederlandsche taal onderwezen.

Daarmede vervalt dan ook het bezwaar van de sterke minderheid der commissie tegen de bevoorrechting der A. klasse; deze klasse heeft ook veel zwaardere verplichtingen, dus heeft zij volledige aanspraak op meerdere rechten. De Inheemschen, die streven naar volledige burgerschapsrechten, hebben zich eenvoudig aan te melden voor de Inheemsche militie; met dien last op zich te nemen verkrijgen zij die rechten.

Die bevoorrechte positie, waaraan de kennis der Neder-

landsche taal is verbonden, hetzij opgedaan in het militieleger, hetzij elders, kan alleen door een gouvernement onder *Nederlandsche* leiding worden verleend. Men kan er zeker van zijn, dat een vreemde overheerscher aan die eigenschap geen bijzondere voorrechten wil verbinden. De A.kiezers, tevens milicien gedurende den dienstplichtigen leeftijd, weten dus zeker, dat zij hun voorrechten kwijt raken als het Nederlandsche bestuur niet blijft voortduren; zij zullen er met hand en tand voor vechten.

Het is echter volstrekt niet uitgesloten, dat het gevoelen van de minderheid van de herzieningscommissie de overhand behoudt en dat de kiezers worden verdeeld in een groep, die dan A.kiezer zal heeten — maar die wij, om verwarring te voorkomen, A. + B.kiezers zullen noemen, omdat zij dan is samengesteld uit hen, die de Nederlandsche *of een Inheemsche taal* lezen en schrijven — en de analfabeten of C kiezers.

Staatkundige overwegingen of liever gevoelens zullen hier den doorslag geven, maar ook dient te worden onderzocht, welken invloed dit zal hebben op het te vormen militieleger.

De Inheemsche onderdaan heeft dan slechts te kiezen tusschen het A. + B.kiezerschap en het C.kiezerschap, dat zeer groote verschillen in bevoegdheid geeft, nagenoeg even groot als de som van de verschillen tusschen A. en B. en B. en C.-kiezers volgens het meerderheidsstelsel.

Dan vallen natuurlijk de A. + B.kiezers in de termen van den militieplicht. De drang om tot deze klasse te behooren en tevens den militieplicht te vervullen, zal dan grooter zijn dan in het drieklassige stelsel, want wie dan niet tot deze A. + B.groep behoort, zal slechts mogen medekiezen voor de „plattelands” gemeenteraden met getrapte verkiezing, zoodat 100 kiezers één kiesman aanwijzen, die dan dezelfde rechten heeft als één enkele kiezer van de A. + B.groep; van de verkiezing van vertegenwoordigers voor gouvernementen- en landsstaten is men dan geheel uitgesloten zoo men den militieplicht niet op zich neemt.

Verbindt men den militieplicht *niet* aan het A. + B. kiezer-

schap, dan komt men — vooropstellende, dat daarmede gepaard moet gaan een zekere mate van ontwikkeling — tot absurde resultaten.

Weliswaar is het aantal der volwassenen, die *op het oogenblik* kunnen lezen en schrijven in een Inheemsche taal, zeer klein, maar dit aantal zal, nu sinds 1910 het Inheemsche onderwijs krachtig werd bevorderd, in de volgende tientallen jaren buitengewoon snel toenemen.

In 1910 was het aantal Inheemsche kinderen op Java, dat de scholen verliet na daar in een Inheemsche taal althans lezen en schrijven te hebben geleerd, ruim 16.000, in 1918 was dit getal ruim 94.000. Daar het aantal scholen voortdurend toeneemt, zal het aantal alfabeten, dat per jaar door de scholen wordt afgeleverd, ongetwijfeld ieder jaar grooter worden en weldra 150.000 à 200.000 per jaar bedragen.

Zoodra deze den kiesgerechtigden leeftijd hebben bereikt, zullen zij het aantal B. kiezers (in het stelsel der meerderheid) of het aantal A. + B. kiezers (in het stelsel der minderheid) versterken, weldra met meer dan 100.000 per jaar.

Nu zal men echter niet in gemoede kunnen beweren, dat het feit, dat men in zijn jeugd heeft leeren lezen en schrijven in een Inheemsche taal, eenigen waarborg geeft voor meerdere ontwikkeling. Er is eenige *kans* op meerdere ontwikkeling voor de alfabeten, omdat zij een in de hun bekende Inheemsche taal geschreven krant kunnen lezen, maar meer ook niet.

De A. + B. kiezersgroep zou na een tiental jaren bestaan uit een zeer kleine kern van ontwikkelden en een overweldigende massa van lieden, die zich van de C. kiezers slechts onderscheiden, doordat zij gebrekkig kunnen lezen en schrijven. En aan deze laatsten zou men op de verkiezing van gemeenteraadsleden ten minste *honderd* maal meer invloed willen geven dan aan den analfabeet, die vaak in inzicht en geestesontwikkeling hooger zal staan, terwijl men dien eenvoudigen alfabeten een volstrekt overwegenden invloed zou geven voor de verkiezing van vertegenwoordigers in de hoogere staatsorganen.

En dit terwijl de herzieningscommissie in haar geheel (ook de minderheid) juist aan de ontwikkelden een groot overwicht wilde verzekeren!

Iets geheel anders wordt het echter, als men aan het exorbitante voorrecht van het A + B. kiezerschap ook den militieplicht verbindt; dan maken die kiezers zich door een daad, door een opoffering, dat buitengewone voorrecht waardig, dan nemen zij denzelfden last op zich als de Europeanen, wier sociale positie zij wenschen te deelen. Daardoor toonen zij inderdaad, dat zij tot de meer-ontwikkelden wenschen te behooren, onafhankelijk van het feit of zij in meerdere of mindere mate kunnen lezen en schrijven.

Dan moeten m.i. de bezwaren van de meerderheid der herzieningscommissie tegen een tweeklassig kiesstelsel ook vervallen.

Dit stelsel zal, uit het oogpunt van militie beschouwd, het voordeel hebben boven het drieklassige stelsel, dat — zooals boven reeds is gezegd — de aandrang naar het A. + B. kiezerschap grooter zal zijn door het enorm veel grootere verschil in bevoegdheid tusschen deze en de C. kiezers in vergelijking met het verschil tusschen A. en B. kiezers in het drieklassige stelsel.

Daarom komt mij — uit het oogpunt van landsverdediging beschouwd — *het tweeklassige stelsel met militieplicht voor de hoogste klasse het meest aanbevelenswaardig voor*; echter zal deze overweging vermoedelijk niet den doorslag geven bij de keuze tusschen het twee- en drieklassige stelsel.

Het passieve kiesrecht, het recht gekozen te worden, dat in het drieklassigestelsel aan de A. en aan de B. kiezers zou toekomen, zal bij het tweeklassige stelsel alleen verbonden zijn aan het A. + B. kiezerschap; ieder die ook op lateren leeftijd in de gelegenheid wil zijn als volksvertegenwoordiger op te treden (in gemeenteraden of hogere organen) zal in het tweeklassige stelsel dus miliciens moeten zijn geweest; in het drieklassige stelsel mist men dit voordeel, want daarin zijn A. en B. kiezers verkiesbaar.

Aangezien ook bij het tweeklassige kiesstelsel den miliciens

de Nederlandsche taal zal worden onderwezen, voor zoover zij die niet reeds kennen, zal ook het A. + B. kiezerschap samenvallen met die kennis, wat in hooge mate gewenscht is voor hun verdere ontwikkeling.

Het is te verwachten, dat de Nederlandsch sprekende jongelieden, die hun eerste klasse burgerschap willen verwerven, er toe zullen overgaan, nog vóór zij den kiesgerechtigden leeftijd hebben bereikt, den militieplicht op zich te nemen, *mits deze niet te zwaar drukt*; het is echter ook te verwachten, dat dan talrijke jongelieden, die door financieele of andere redenen niet in de gelegenheid waren het Nederlandsch op school te leeren, den militieplicht op zich zullen nemen om zich daarmee sociaal op dezelfde hoogte te brengen als de meer bevoorrechten.

Een bepaalde leeftijd, waarop de dienstplicht aanvangt, kan dus niet worden gesteld; ieder boven 25 jaar kan zich dadelijk als milicien en A. (A. + B.) kiezer laten inschrijven; wie op jeugdiger leeftijd (minimum 18 jaar) den militiedienst aanvaardt wordt eerste klas kiezer op zijn 25e jaar.

Dit heeft nog het groote voordeel, dat de miliciens zijn diensttijd kan kiezen op den leeftijd, die hem het geschiktst voorkomt met het oog op studiebelangen enz.

Natuurlijk zal men zóó niet zeer snel komen tot de vorming van een *sterk* militieleger; dit is echter uit anderen hoofde toch niet mogelijk. Om een leger tot een bruikbaar geheel te maken moet het toch worden aangevoerd door goed geoefend kader.

Dit kader nu zal voor het allergrootste deel uit de militie moeten voortkomen, want het zou veel te kostbaar zijn, daarvoor beroepsmilitairen te nemen; bovendien zou dit de ambitie bij de militie dooven. Aan de miliciens moet de gelegenheid worden geopend, tot de hoogere rangen in het leger te worden opgeleid evenals dit in Nederland het geval is. Waar de militie zal bestaan uit het meest ontwikkelde deel der Inheemsche maatschappij zal daarin stof voor hooger en lager kader in hooge mate worden aangetroffen. Dit is ook een reden, waarom alleen met het meer ontwikkelde deel van het volk genoeg kan worden genomen;

in een militieleger, waarin alle lagen van bevolking evenredig zijn vertegenwoordigd, zou men in zeer onvoldoende mate stof voor kader vinden.

Juist de reden, dat het kader uit de militie moet voortkomen, maakt het noodig, het leger slechts langzaam en geleidelijk te vormen; dezelfde oorzaak bracht de Indische Regeering ertoe, de jaarlijksche lichting, die zij op 9.200 man wilde brengen, voorloopig te stellen op 2.000.

Velen zullen meenen, dat zich voor de vorming van een Inheemsch militieleger niet voldoende jongelieden zullen aanmelden, dat geen voldoende aantal Inheemschen vrijwillig het eerste klas burgerschap zullen nastreven, omdat daaraan de bezwarende militieplicht is verbonden.

Zij zullen meenen, dat er *dwang* noodig zal zijn, vooral bij het drieklassige stelsel, waarbij het verschil in bevoegdheden tusschen den eerste- en den tweede klas burger veel minder groot is dan bij het tweeklassige stelsel.

Die dwang zou dan kunnen worden uitgeoefend door hen, die een Nederlandsch voerende school hebben bezocht, op een bepaalden leeftijd eenvoudig *aan te wijzen* als miliciens en dus als toekomstig A.-kiezer; men zou dan beginnen met voor hen den algemeenen dienstplicht in te voeren, omdat in de eerste jaren het aantal Nederlandsch sprekenden, dat per jaar die scholen verlaat en later den dienstplichtigen leeftijd bereikt, kleiner zal zijn dan het benodigd aantal miliciens.

Dit is dan alleen vereenigbaar met het drieklassige kiesstelsel.

In het tweeklassige stelsel zou die dwang kunnen worden toegepast op de Nederlandsch sprekenden en op de gewezen leerlingen van de inheemsche 2e klasse en bijzondere scholen (dus *niet* op de leerlingen van de eenvoudige desso scholen); daarmede zou dan gepaard moeten gaan een scheiding tusschen de eerste- en tweede klas kiezers, die langs dezelfde grens loopt, in afwijking dus van het voorstel der minderheid in de H. C.

Hetaantal leerlingen, dat in 1917 die 2e klasse en bijzondere inheemsche scholen verliet, was pl.m. 36.000, waaronder de

meisjes (met sterke tendenz tot zeer snelle vermeerdering, want in 1910 was het 15.000). Men zou dus zelfs met deze scheidingslijn al dadelijk een aantal dienstplichtigen krijgen, veel grooter dan het noodige aantal miliciens (pl.m. 8.000 per jaar à 9.200 volgens de regeeringsvoorstellen). In den aanvang zou het benoodigde aantal miliciens zelfs nog veel geringer zijn (regeeringsvoorstel 2.000 per jaar). Men zou dus komen tot een *gedwongen* loting, met een kans van pl.m. 9 op 10 om vrij te loten; legt men de scheidingslijn tusschen „ontwikkelden” en „onontwikkelden” nog lager, dan wordt de kans om vrij te loten nog grooter.

Men zou dan het eerste klas burgerrecht niet verkrijgen door ook de plichten van den volwaardigen burger op zich te nemen, maar door een loterij met een kleine slechte kans, waardoor dan aan een groot aantal personen dat voorrecht zou worden verleend doordat een hunner een zware last op zich neemt.

Hieraan zijn dezelfde overwegende nadeelen verbonden als boven zijn uiteengezet voor het oorspronkelijke regeeringsvoorstel, hoewel in eenigszins mindere mate; men verkrijgt op deze manier noch de miliciens van het gewenschte gehalte (omdat zij door een loting worden gedwongen en zich dus per sé onbillijk bejegend moeten achten), noch de eerste klas kiezers, die persoonlijk blijk geven, de meest geschikten te zijn door vrijwillig een zwaren burgerplicht op zich te nemen.

Bij het tweeklassige stelsel is m. i. om bovengenoemde redenen de dwang om in te gaan tot het volwaardige burgerschap ontoelaatbaar, bij het drieklassige stelsel is dwang desnoods toelaatbaar, maar eischt dan ook een belangrijke vergrooiting van het verschil in bevoegdheden tusschen de A. en B. kiezers, belangrijke verkleining van dat verschil tusschen B. en C. kiezers, omdat het aanvaarden van een zwaren last als de militie recht geeft op belangrijke bevoorrechtiging als kiezer.

En in ieder geval zou een ieder, die zich vrijwillig voor de militie opgeeft, ook als hij niet behoort tot de bevoorrechte klasse, onmiddellijk in die klasse moeten worden gerangschikt.

Die dwang (in het drieklassige stelsel) is alleen gerechtvaardigd, wanneer men de zekerheid heeft, dat op andere wijze geen militieleger is te vormen; het is echter allerm minst zeker, dat hij noodig zal zijn.

Als het toch juist is, dat er *in breede lagen* van de Inheemsche maatschappij, zulk een sterke drang naar medezeggingschap in het bestuur bestaat, zal men in die lagen de plichten, aan dat medezeggingschap verbonden, ook willen en moeten aanvaarden; wenscht men in die breede lagen die plichten -- die dezelfde zullen zijn als die der Europeesche klasse -- niet op zich te nemen, dan is er ook geen enkele reden om hen in dezelfde rechten te doen deelen.

De volkomen billijkheid van de splitsing der kiezers in hen, die wél en hen die niet den zwaarsten burgerplicht, de verdediging van de gemeenschap tegen vreemd geweld, op zich nemen, kan m.i. leiden tot de oplossing van het Inheemsche militievraagstuk zonder dwang.

Met dwang zal men in den aanvang natuurlijk veel sneller slagen; men kan dan ook precies aangeven hoeveel miliciens (beneden een zekere grens) men lichten wil, wat een voordeel is; men zal dan echter den eersten oefeningstijd moeten beperken tot *beneden* het noodzakelijke om niet onbillijk te worden, men kan aan de miliciens niet overlaten op welken leeftijd zij in dienst treden en bovenal men zal een strooming doen ontstaan *tegen* het bereiken van den graad van ontwikkeling, waarbij men voor milicien in aanmerking komt.

In sommige kringen zal men dan misschien liever Engelsch leeren dan Nederlandsch om zoo aan de militie te ontsnappen; de Chineezzen gaven hiervan al het voorbeeld toen hun onderwijsbelangen onvoldoende werden behartigd. Dit zou een buitengewoon groot nadeel zijn; men zou dan drijven *tegen* het gevoel van samenhoorigheid van Nederland en Indië in.

De verplichte dienstdtijd in de Inheemsche militie mag niet te lang zijn om niet afschrikwekkend te zijn; hij moet als norm alleen gelegd worden op de schouders van de jeugd.

Waar voor de Europeanen geldt een militieplicht van 13 jaar gevolgd door een landstormplicht van 13 jaar, zou

men voor de Inheemschen dezen getallen kunnen stellen op 8 en 4 jaar.

Waar de Europeanen daarentegen een eersten oefeningstijd van $8\frac{1}{2}$ maand in het leger moeten doorbrengen zou men dit voor de Inheemschen kunnen stellen op $\frac{1}{2}$ jaar buiten het leger en 1 jaar in het leger, *want die dienstdienst moet dan niet alleen dienen voor militaire vorming, maar ook voor meerdere ontwikkeling van den man, in het bijzonder van hen, die geen of weinig Nederlandsch kennen.*

Ook zal de gelegenheid moeten worden gegeven voor studie, voor het leeren van een ambacht enz.; zoo kan de militie medewerken in het sociale en economische belang van het volk. Maar dan mag de dienstdienst ook niet te kort zijn en is $1\frac{1}{2}$ jaar wel een minimum.

Als deze miliciens in halfjaarlijksche lichteningen onder de wapenen worden geroepen, zouden zij bij wijze van overgang eerst gedurende $\frac{1}{2}$ jaar kunnen worden geoefend in kleine verbanden (oefeningseenheden) in hun residentie, dus niet ver van hun woonplaats. Daarbij wordt aan hen, die geen Nederlandsch kennen, onderricht in deze taal gegeven.

Hier heeft de elementaire opleiding plaats.

Daarna gaat de lichtening over naar de militie bataljons om in grootere verbanden te worden geoefend; de meest geschikten worden opgeleid voor kader.

Om den rang van militieofficier te bereiken moeten de miliciens natuurlijk speciale cursussen volgen en zullen meerdere malen herhalingsoefeningen moeten volgen.

Voor de soldaten en het lagere kader zullen twee herhalingsoefeningen b.v. in het 3e en 6e jaar voldoende zijn, omdat het leger altijd nog eenigen tijd in volle verbanden kan oefenen als een vijandelijke veroveringsexpeditie dreigt.

Een leger van 50.000 miliciens op Java met 8-jarigen dienstdienst zal gevormd kunnen zijn acht jaar nadat de sterkte der halfjaarlijksche lichteningen is gebracht op pl.m. 4.000 man. Per jaar zouden van de bevolking van 35 millioen zielen 8.000 man zich dan voor den militiedienst moeten opgeven of 1 man op 4.400 inwoners. Voor een stad van 100.000 inwoners wil dit dus zeggen 11 man per half jaar.

Dit cijfer zal niet ineens bereikt kunnen worden, doch dit zou niet eens gewenscht zijn. Zooals boven reeds is gezegd, moet het leger langzaam worden uitgebreid om over het noodige kader te kunnen beschikken.

Als men echter rekent, dat de *toename* alleen van Inheemschen (zonder vreemde Oosterlingen), die de scholen met Nederlandsche voertaal bezochten, van 1914—1918 een aantal van 1854 per jaar bedroeg, dan valt het licht in te zien, dat in weinige jaren bij eenzelfde vooruitgang alleen al het aantal Nederlandsch sprekenden, dat door die scholen wordt afgeleverd (bij wie de drang naar het eerste klasse burgerschap het sterkst zal zijn) per jaar de 8.000 (noodig voor een leger van voldoende sterkte) verre zal overtreffen, terwijl bovendien een aantal jongelieden, die niet een Nederlandsch voerende school bezochten, zich tot milicien en eerste klas burger zullen willen laten verheffen.

Bij aanneming van het door mij voorgestane stelsel zal men tal van bezwaren hebben te overwinnen, tal van voorzieningen moeten treffen, die heden avond door tijdsgebrek niet onder de oogen zijn gezien, maar ik meen, dat de samenkoppeling van militieplicht en eerste klasse burgerschap, zooals dat in Indië uit anderen hoofde zal worden ingevoerd, de eenige mogelijkheid biedt om te geraken tot een goed geoefend en betrouwbaar inheemsch militieleger.

De VOORZITTER: De kapitein BANNINK heeft het woord.

De heer BANNINK.

Mijnheer de Voorzitter. Met de meeste belangstelling heb ik kennis genomen van het pakkende betoog van den geachten inleider, een knap stuk studie, maar onder het lezen van zijne aanlokkelijke toekomstplannen dacht ik echter onwillekeurig met een variant op een bekend liedje: wie zal dat betalen, zoete, lieve Insulinde? Hij heeft het Indische defensie-vraagstuk opnieuw aangesneden en allereerst eene geliquideerde vloot en een ontredderd B. V. leger opgediend. Toch zijn in den loop der jaren tal van millioenen guldens — op volle muntpariteit — in die onderneming gestoken,

zoodat eenige twijfel aangaande de uitvoerbaarheid van Indië's verdediging niet ongerechtvaardigd schijnt. Kan ik me dus volkomen vereenigen met des inleiders uitgangspunt — het ontmoedigende verleden en heden — daarna zullen onze wegen moeten uiteenloopen, omdat ik weinig heil verwacht van schoone toekomstdroomen en liever middelen beraam op op korten termijn zaken te doen, het oude adagium indachtig, dat het betere de kwaadaardige vijand is van het goede.

De inleider constateert — en naar ik meen met stille vreugde — dat uit de door de Regeering aan de vloot toegedachte taak valt af te leiden, dat bij de verdediging de landmacht de hoofdrol zal krijgen. In het Rapport der defensie-commissie, ingesteld door de R. K. Staatspartij, staat te lezen, dat Indië's verdediging in hoofdzaak moet geschieden door een vloot en het Leger op Java geconcentreerd dient te worden om de verdediging daarvan zoolang mogelijk te rekken, indien de vloot buiten gevecht gesteld mocht worden; verder zullen niet alle eilanden van den archipel te bezetten en te verdedigen zijn, waar immers ook in Nederland bepaalde gebieden worden prijs gegeven om andere des te krachtiger te kunnen beschermen. De inleider wil ook de verdediging beperken tot Java, mits in de van veldtroepen ontbloote gebiedsdeelen slechts eene zoodanige macht overblijft, dat onze landgenooten en de ons goed gezinden ten allen tijde tegen kwaadwilligheid kunnen worden beschermd. Het is mij niet recht duidelijk, hoe uit de buitengewesten troepen, die er in tijd van vrede noodig waren, kunnen worden weggenomen en tegelijkertijd onder veel ongunstiger omstandigheden eene verminderde bezetting ons gezag zal handhaven tegen kwaadwilligen. Het lijkt mij logischer om in eene dergelijke dreigende atmosfeer de troepen der buitengewesten zoo noodig uit Java aan te vullen, daar op dit eiland met eene betrekkelijk geringe macht orde en rust verzekerd zijn. Alvorens op dit onderwerp nader in te gaan, even een enkel woord over de toekomstvloot. De majoor WINTER pleitte voor het behoud der Staatsmarine, zoolang de hoofdlijnen der defensie van

Nederland uit worden vastgesteld. Men kan in hetzelfde kielzog varen, zonder voor het beginsel der Staatsmarine bovenmatige bewondering te koesteren. Wie in de „Indische Gids” van November j.l. het artikel heeft gelezen over het Indische Marine-departement, zal dit gebrek aan bewondering verschoonbaar achten. Daarin lezen we o.a.: „al wat het land N.-I. aan leger heeft, behoort aan dat land; omgekeerd hoort niet aan N.-I. al wat dat land aan strijdmarine bezit: daarvan is de kern geleende waar. De landmacht-officieren met hunnen commandant zijn doorgestoofd in de Indische atmosfeer. Zij kennen hunne Indische zaken van haver tot gort. De zeemacht-officieren moeten er zich inwerken, maar zij doorleven hun Indische departementsbestaan nooit met betamende volledigheid van kennis”. Nu een Nederlandsche Minister van Oorlog zonder kennis van Indische toestanden de Indische vlootbelangen gaat verzorgen, wordt de halfslachtigheid van dat Indische Departement nog scherper geaccentueerd.

Acht men splitsing van onze marine nog prematuur, dan onderschrijf ik de meening van die leden van de 2e kamer, vermeld in het voorloopig verslag betreffende het departement van defensie, die ondanks de bezwaren de voorgestelde vereeniging aanvaardden en af wilden wachten, in hoeverre het nieuwe departement in een goed marine-beheer zou slagen. Was zulks niet het geval, dan kan, meenden zij, alsnog tot splitsing der marine worden overgegaan en een deel daarvan naar het departement van koloniën worden overgebracht. Ik voor mij ben voorshands voor een goed geëquipeerd departement van marine, maar niet in Den Haag, doch bij Goenoeng Saharie.

We zullen met vertrouwen den arbeid der interdepartementale vlootcommissie kunnen afwachten, vooral waar de opdracht luidde „zich te bepalen tot hetgeen in de naaste toekomst bereikbaar is, waardoor een meer vruchtdragende arbeid zal worden vereischt dan door het maken van meer wijsche plannen, waarvan de uitvoering geruimen tijd zou vorderen en waarbij dus geen rekening wordt gehouden met in dien tijd wellicht geheel gewijzigde omstandigheden”.

Aan zoo 'n opdracht heeft men houvast en het zal wel niet toevallig zijn, dat er ook eenige financieele specialiteiten in de commissie zijn benoemd, want die houden ten minste de koorden der beurs vast. We wenschen de vlootplannen — thans reizende — eene behouden aankomst in Indië toe en eene succesvolle ontvangst.

De inleider is blijkbaar verbaasd, dat de Regeering met geen woord over de landmacht heeft gerept, want z. i. had het scheppen van eene nieuwe vloot door eene algeheele reorganisatie van het leger voorafgegaan moeten worden. Ik kan die verbazing niet deelen, want blijkbaar heeft de Regeering gedacht: in de eerste plaats eene nieuwe vloot, de andere is geliquideerd; laten de heeren nog wat over in het defensie-laetje, welnu, dan zal ik daarmee de landmacht bijwerken. Alleen reeds voor Java acht de majoor WINTER een leger met eene minimum-sterkte van 60- à 70 000 man noodzakelijk, van alle moderne hulpmiddelen voorzien. De financieele zijde der kwestie laat hij rusten uit hoofde van het absolute minimum; geeft men zulk een leger niet, dan wordt de clementie der grootte mogendheden ingeroepen. Ook over de bezetting der buitengewesten laat hij ons in het onzekere. Hij is echter in goed gezelschap. In de vergadering van den Volksraad van 15 Januari deelde de Legercommandant mee, dat verschillende overwegingen hem er toe geleid hadden om de sterkte voor Java te bepalen op 100.000 man, hieronder begrepen het staande leger en de militia. Over de financieele consequenties liet hij zich niet uit, slechts werd het voornemen aangekondigd om, wanneer het ontwerp-dienstplicht door den Volksraad zou zijn aangenomen, daarna aan dat college, buiten de begrooting om, een overzicht te verschaffen van de uitgaven, welke de geleidelijke invoering van de militia noodzakelijk zou maken. Alleen moest Z.E. zich deze restrictie voorbehouden, dat geen zekerheid kon worden gegeven in den tegenwoordigen tijd, dat een dergelijke berekening volmaakt juist zou kunnen weergeven het bedrag, dat noodig zal zijn en dat dus de mogelijkheid bleef bestaan, dat een thans op onzekere basis uitgewerkte berekening kan tegen- of meevallen. De inleider

houdt in elk geval dit slagje niet om den arm, maar de methode om eene weermacht-organisatie aan te prijzen zonder de uitgaven te noemen, is uitermate geschikt om bot te vangen.

Het gemis aan besef voor de nuchtere werkelijkheid is m. i. voor een deel schuld aan de onvruchtbaarheid van onze militair wetenschappelijke bijeenkomsten. Terwijl de inleider op de aan de vlootcommissie gegeven opdracht slechts met verbazing, teleurstelling en spijt reageert, zie ik daarin een verblijvend teeken en wel de duidelijke bedoeling om in korten tijd iets te bereiken. Dat schijnt mij wijs beleid en daaraan zal het dan ook te danken zijn, als aan den bekenden kapstok ditmaal geen vloot van klein materiaal zal komen te hangen naast die van de dreadnoughts. Er zijn echter nog wel andere teekenen, welke eene waarschuwing inhouden tegen defensieprograms op blanco crediet. Immers werd 16 Januari a. p. met 23 tegen 5 stemmen door den Volksraad de volgende motie Koesoema Joeda aangenomen :

„De Volksraad, van oordeel, dat — alvorens te beslissen over de invoering van de Inlandsche militie — moet vaststaan :

- a. op welke wijze Indië moet worden verdedigd ;
- b. hoeveel een doelmatige organisatie onzer weermacht zou kosten ;
- c. op welke wijze de daarvoor benoodigde gelden moeten worden gevonden ;

noodigt de Regeering uit ten spoedigste over te gaan tot de instelling van eene commissie en bij deze commissie binnen bekwamen tijd zulk eene organisatie onzer weermacht aanhangig te maken en de geldelijke gevolgen onder de oogen te zien en verklaart het ingediende vóórontwerp (t. w. eener regeling voor den dienstplicht van Inlanders) onder vooromschreven voorbehoud alleen te aanvaarden om de schriftelijke voorbereiding niet te bemoeielijken, doch eerst het definitieve ontwerp in beraad te zullen nemen, wanneer het advies van de commissie aan den Volksraad is medegedeeld”.

In het afdeeliningsverdrag van den Volksraad van 3 November 1920 wordt aangaande de defensie opgemerkt, dat *één lid* met het oog op de ontzettende uitgaven voor de instandhouding van een staand leger voor de defensie van Java de vorming van een algemeen militieleger bepleitte, terwijl *andere leden* waarschuwden voor een militieleger en er meer heil in zagen de uitgaven, welk zoodanig leger met zich mee zou brengen, te besteden aan de uitbreiding van de vloot. De Majoor WINTER heeft gevraagd om een eigen muntslag voor Indië: of dan de gouden en zilveren penningen zullen worden geslagen voor het door hem aanhangig gemaakte voorstel, waag ik te betwijfelen. Uit alles meen ik te mogen afleiden, dat het beschikbare saldo zal worden gestoken in de nieuwe klein materieel vloot en bij die oplossing zullen we ons moeten neerleggen, zooals ook de marine dat met zooveel zelfverloochening heeft gedaan.

De Luitenant-Kolonel WITTERT heeft hier onlangs eene reeks stellingen verdedigd, waarvan de tweede luidt: het Leger heeft feitelijk geen eigen behoeften, de behoeften van het Leger zijn die van het Land". Daarmee ben ik het volmaakt eens; het leger is geen staatje in den Staat, maar een Staatsorgaan, dat betaald moet worden met de penningen van talrijke biljetten-invullende belastingbetalers. Nu kan men wel met overtuiging verkondigen, dat er een bepaald defensie program is van minimale afmeting en dus met de oogden dicht betaald kan worden, maar defensie wordt niet op gewicht of maat geleverd en derhalve is twijfel aangaande de financieele uitvoerbaarheid niet zoo heel onbegrijpelijk; ook de Legercommandant zei: „het kan tegen- of meevallen. Alle beschouwingen, die zich losmaken van de financieele draagkracht, hoe verdienstelijk en smakelijk ook voorgedragen — de inleider is daarin op buitengewone wijze geslaagd — zullen blijken te zijn „graue Theorie”, en het zou getuigen van een meer practischen kijk op de oorlogsmoeheid dezer tijden en de algemeene tendenz naar vermindering der bewapening, indien eerst werd becijferd, hoeveel men kan betalen voor de veiligheidspremie van den staat c.q. voor het

lidmaatschap van den Volkenbond, afgescheiden van de kosten voor feestelijke bijeenkomsten. Als belastingbetalend burger — en ook de inleider zal dezen duren staatsplicht wel op de juiste waarde weten te schatten — zal men het toch op prijs stellen, dat de omvang der ideeën wordt getoetst aan dien der portemonnaie, ook al is deze van Indisch leer gesneden.

Wanneer ik me in de toekomst niet al te zeer bedrieg, dan zal het defensievraagstuk in Indië zelf tot eene oplossing worden gebracht en het schijnt zoo goed als zeker, dat de marine het leeuwenaandeel krijgt van de beschikbare fondsen, ook al omdat eene Indische vloot voor de volkenbonds-idee eene bijzondere waarde heeft. Bondgenootschappen behoeven wij niet in te laten schrijven bij het Secretariaat van den Volkenbond — eene naburige en gedeeltelijk stamverwante kleine mogendheid bleek daar trouwens evenmin happig op. Indië heeft meer aan de goedgezinde publieke opinie van westersche cultuurlanden in hare omgeving dan aan perkamenten zegels. Die publieke opinie zal grootere waarde hechten aan een welvarend Indië en aan eene parate vloot, al is ze ook van klein materiaal, dan aan een Leger, dat aan de stelling van Bandoeng zit vastgeklonken. De Volkenbond zal in onzen archipel niet marcheerende maar varende gediend moeten worden, al ziet de inleider in den V. B. ook den oorsprong van B. V.'s.

Als handhaver van de inwendige rust en orde zal de landmacht nog eene zeer loonende taak hebben; voorzoover ze daarbij tevens de marine bij haren moeilijken en offerenden arbeid kan steunen, zal die hulp natuurlijk dankbaar worden aanvaard. Tegen secundaire ondernemingen waarvoor de eilanden buiten Java wel het eerst in aanmerking zullen komen — valt zelfs verdienstelijk werk te verrichten.

Voor Java zou ik de gemengde Brigades willen behouden, al heeft Inleider daarentegen ook zijn banbliksem geslingerd. We hebben niet in de eerste plaats behoefte aan meer kolonels of generaals, maar wel aan onder-officieren en luitenanten.

De verdediging van de buitengewesten zal echter anders georganiseerd moeten worden dan nu het geval is. Het ligt toch voor de hand, dat in tijden, waarin de mogelijkheid om van Java geïsoleerd te worden, zoo uitermate groot is, ieder eiland op zich zelf is aangewezen en dan een militair gezaghebbende — territoriaal commandant met uitgebreide volmacht — verantwoordelijk zal zijn te stellen voor de defensie van het eiland, evenals zulks met Java het geval is. De moeilijkheid blijft, dat verschillende buitengewesten, eerst sedert kort gepacificeerd, meer dan Java toegankelijk zullen zijn voor vijandige propaganda, hetzij van inlandsche, hetzij van buitenlandsche zijde (in Moskou schijnt daarvoor reeds eene universiteit te zijn opgericht). Op den territorialen commandant rust dan de verantwoordelijke taak om zoo mogelijk een deel der strijdkrachten in de hand te houden voor B. V. actie, zonder ons gezag over de Inheemsche bevolking prijs te geven; integendeel met ijzeren hand zal dan geregeerd moeten worden. Dat de voorziening in levensmiddelen daarbij eene groote rol speelt, behoeft nauwelijks betoog en het noodige intendance-personeel zal reeds in vreedstijd ter beschikking zijn te stellen, om ook de aanwezige voedselvoorraden op oordeelkundige wijze te mobiliseeren en te distribueeren.

Wie gedurende het begin van den wereldoorlog in de buitengewesten heeft gediend, zal beamen, dat de oplossing van het voedselvraagstuk van het hoogste belang is voor de defensie.

Zonder eene bevredigende voorziening zal men alle strijdkrachten wel moeten benutten voor het dempen van hongeroproeren. In het vlak tegenover Singapore gelegen Riouw beleefde ik als militair commandant het uitbarsten van den wereldoorlog. De meeste notabelen kochten onmiddellijk bij hun Chineesche leverancier zooveel mogelijk rijst op tegen exorbitante prijzen. Toen kort daarop de verbinding met Singapore hersteld was, werden deze voorraden weer ter beschikking gesteld van den tokohouder met de boodschap, dat ook andere ingezetenen daarvan konden profiteeren, maar onze Chinees zag daarin eenen onrechtmatigen aanval

op zijne oorlogswinst. Later gaf de rijstschaarschte nog herhaaldelijk aanleiding tot groote moeilijkheden.

Het defensievraagstuk is in de eerste plaats een staatkundig-economisch vraagstuk, in de tweede plaats eene financieele aangelegenheid, in de derde plaats een strategisch probleem.

Wat onze actie in de buitengewesten betreft, deze zal wel niet anders gevoerd worden dan met compagnieën of brigades, gelijk in Duitsch-Oost-Afrika. Er is echter alles voor te zeggen om op de verschillende groote eilanden een generaal of kolonel met het territoriaal commando te belasten, omdat diens werkzaamheid in oorlogstijd voor een goed deel ook ligt op civiel terrein.

Nu de decentralisatie in de komende bestuursorganisatie meer tot haar recht zal komen, moet ook het Leger zich losmaken van de fictie, dat alle wijsheid in Bandoeng geconcentreerd is.

Reeds in de vredesorganisatie dient zich het begrip te manifesteren, dat op een gegeven oogenblik ieder eiland zijn eigen strijd zal hebben te voeren, los van het Dept. van Oorlog en slechts aangewezen op eigen inzicht en hulpbronnen. De oude wet, dat geen dubbeltje mag worden uitgegeven, als niet te Bandoeng het „fiat" is neergeschreven, moet plaats maken voor de bredere opvatting, dat de territoriale commandant, aan wien na lang wikken en wegen zulk een vertrouwenspost is toebedeeld, mans genoeg is om allerlei kleinigheden zelfstandig te administreeren. Die administratie zelf moet trouwens ook herzien worden, want de huidige paperassen-winkel komt voor eene allerspoedigste liquidatie in aanmerking. Reeds te veel slachtoffers zijn in dat moderne Labyrinth van administratieve kronkelpaden belast met de zonde van hunne onwetendheid. Als de nood aan den man komt, zal de militaire commandant in de buitengewesten met een gezag en eene verantwoordelijkheid worden bekleed, welke eischen een kloek verstand en eene mate van zelfstandigheid, ver boven de vredesverhoudingen uitgaande. Mannen als von Lettow-Vorbeck hebben we dan daar buiten noodig en hoe zullen we daarover kunnen be-

schikken, als Bandoeng de electricische centrale blijft van het defensie-net? We kunnen niet krachtig genoeg pleiten voor een radicale herziening van ons weermachtsysteem en daarmee kunnen we reeds nu beginnen, omdat het nog geen millioen kost; wat van des inleiders voorstel waarschijnlijk niet gezegd kan worden, en derhalve zonder veel parlementaire beslommeringen is door te voeren.

In mijn gedachtengang is er op Java een commandant van het veldleger en op elk der eilanden van de buitengewesten een territoriaal commandant, die wel in het Dept. van oorlog een gemeenschappelijk administratief hoofd hebben, maar overigens als vechtopparaat geheel los van elkander staan en zooveel mogelijk voor interne aangelegenheden tot zelfstandige commando's worden opgevoerd. Eerst dan zal verwacht mogen worden, dat op het signaal „onveilig” dadelijk op alle commandobrudden met vaste hand leiding wordt gegeven. Het is te hopen, dat men zich ook in het groote Hoofdkwartier bewust wordt, wat eens een wijs man gezegd heeft: „in der Beschränkung zeigt sich der Meister”. Bandoeng kan niet langer blijven het Mekka van onze militaire geloofsbelijdenis: ieder eiland zal zijn eigen Hoofdkwartier moeten hebben.

In Indië — ook in de buitengewesten — is ingevoerd eene *Europæische* militie; gelukkig, want daarin zie ik de kernen van trouwe burgerwachten of vrijwillige landstormen, die ons nog onschatbare diensten kunnen bewijzen. Tegen een B.V. heeft ze betrekkelijk geringe beteekenis en men zou derhalve met 4 à 6 maanden eersten oefeningstijd gerust kunnen volstaan. De *Inlandsche* militie — een der peilers van des inleiders toekomstorganisatie — staat nog in het teken der politieke beschouwingen en laat zich maar niet zoo „mir nichts dir nichts” decreeteeren; dat is zuivere toekomstmuziek. *Laten we daarom beginnen met het bestaande leger op te voeren tot eenen hoogen graad van bruikbaarheid en ophouden met ons blind te staren op divisies en legerkorpsen.*

We moeten eindelijk eens krijgen goed geëncadreerde eenheden: alle papieren formaties zijn schijn, die bedriegt.

Wie aan den lijve het groote gebrek heeft gevoeld aan officieren en kader bij de opleiding van de compagnie — bij de oprichting der Europeesche militie op Java moest heel de bezetting van dit eiland worden geplunderd voor de noodige instructeurs — die zal bij ieder voorstel tot uitbreiding een gevoel krijgen, dat een aan bloedarmoede lijdende buspatient moet bevangen, als de dokter hem den raad geeft om elken dag biefstuk, eieren en asperges te eten. Men is reeds sedert jaren bezig om het Nederlandsch-Indische Leger te beschouwen als de aanvullingsbron voor de algemeene en gewapende politie, voor Staatsspoorwegen, Pandhuisdienst, Financiën, Binnenlandsch Bestuur, Opium-regie, Douane enz. Kortom bijna ieder Departement recruteerde in tijden van nood uit dat van alle kanten besprongen leger, zoodat dit het best kan worden vergeleken met een stok-ouden rubberboom, wiens huid finaal geschonden is door de vele aftappingen, en waaruit nog sporadisch een enkele druppel latex in de glazen cup valt. Indien het Legerbestuur alle aanvragen had ingewilligd, dan zat de Leger-Commandant nu nog alleen op zijn Departement, omringd door enkele trouw gebleven penneridders. Ziedaar het beeld van ons huidig gezags instrument.

Brengt ons de vlootcommissie eene, zij het ook bescheiden maar moderne vloot — en daaraan twijfelt ik geenszins — welnu, dan is er voor mij geen reden om de clementie der groote mogendheden in te roepen, want nog altijd geldt het bekende: „qui se fait brebis le loup le mange”. Een volk, dat een J. P. COEN heeft voorgebracht, kan ook nu nog wel leveren, zooals hij dat noemde, mannen met goede courage, en behoeft dus niet bij de pakken te gaan zitten, als van de aanwezige krachten en hulpmiddelen maar een oordeelkundig gebruik wordt gemaakt. Zoo is het mij b.v. een raadsel, waarom de tempel der militaire wijsheid aan de Kanonstraat slechts open is voor eene kleine schare uitverkorenen, terwijl toch zoovele verlofgangers daar hunne kennis zouden kunnen vermeerderen. Deze inrichting behoort m.i. met bekwamen spoed op eene meer moderne leest te worden geschoeid. Opleiding voor den generalen staf zou

bij de door mij gedachte taak als politieleger bijzaak kunnen zijn en daarvoor is m. i. Bandoeng beter geschikt dan den Haag, trouwens ook de inleider, die zelf aan de H. K. S. in Bandoeng heeft gedooceerd, erkent de vele en groote voordeelen van eene opleiding daar, vooral uit een practisch oogpunt. Welnu, laten we het dan doen.

Voor zulk een klein leger als het Indische is geen uitgebreide generale staf noodig, anders lijkt het op een kind met een intellectueel waterhoofd. Het kweeken van meerdere kennis op algemeen militair wetenschappelijk gebied onder de velen, die hier te lande met verlof zijn, kan zoowel in Breda als aan de Kanonstraat ter hand genomen worden zonder buitensporige financieele offers; de Indische Leergang aan de K. M. A. is reeds een goed begin. Het begrip volksuniversiteit behoort zich ook op militair domein baan te breken. Als verder de landmacht dan nog — waar zulks mogelijk is — rendabel wordt gemaakt, komen we eindelijk op den goeden weg. We kunnen niet langer gelijk in 1920 laten betalen f 74 millioen voor een ontwricht B. V. leger, f 17 millioen voor een zieltogende vloot, op een budget van f 317 millioen, en dan nog bovendien f 14 millioen voor de algemeene en gewapende politie, met een memoriepost voor de veldpolitie. Inleider zag op blz. 129 van zijn betoog Insuline getooid met een jacquet en hoogen hoed en heeft haar nu ook een fijne pantalon aangemeten, doch zonder den prijs vooraf te berekenen en van een stof, welke nog niet eens op den Indischen weefstoel staat. Indië heeft geen behoefte aan jacquet noch aan een hoogen hoed, maar wel aan een practische en goedkoope „overall”; in het vreemde kleedingmagazijn van den inleider zullen weinigen genegen zijn hunne bestellingen te doen.

Het zou begrijpelijk zijn, dat een politieagent een voortdurende opleiding kreeg ter ontwikkeling van zijne houding, spierkracht en fermiteit. Maar als men in Batavia zoo'n verkeersagent zijn eigen slaap ziet regelen, denkt men eerder aan den Ridder der droevige figuur dan aan den dienaar van den Heiligen Hermandad. In het leger wordt de soldaat 6—12—18 jaar lang geoefend in houding, flinkheid,

gymnastiek, sport, schermen, maar nu de parades zijn afgeschaft, kijkt er geen mensch meer naar en in het eigenlijke vechtersvak ligt de stakkert normaal in een loopgraaf of achter een grassprietje. In de armee draven de eskadrons lustig langs veld en beemd en het is een genot die viervoeters te aanschouwen, als er tenminste cavaleristen genoeg zijn om ze te berijden. Maar in Batavia kon men bij zekere plechtige gelegenheid nog geen 10 bereden agenten bij elkaar krijgen voor het handhaven der orde. Als het leger er afdelingen spoorwegtroepen, telegrafisten, radio en gewone), pioniers, wielrijders, vliegmachines, enz. op na houdt, dan is er toch alles voor te zeggen om dergelijke personen ook tevens eene meer productieve rol te laten vervullen in de samenleving, vooral in het belang van hunne oefening en opgewektheid. Want niet alleen in de verbetering der finantieele positie moet de oplossing van het aanvullingsvraagstuk gezocht worden, ook de arbeid zelf moet aan de menschen voldoening geven, hetgeen mogelijk is door hen niet jaar in jaar uit te oefenen maar ook eens nuttig werk te laten verrichten.

Indië heeft nog jaren lang behoefte aan de leiding van het Nederlandsche intellect, maar het kan zijn millioenen beter gebruiken dan voor kostbare en onoplosbare defensie-problemen. Ons „rood-wit- en blauw” zal nog tot in lengte van dagen onder den evenaar kunnen wapperen, als we ons bewust blijven, dat een klein volk groot moet zijn in alles, waartoe zulk een volk in staat is.

Hierna wordt gepauzeerd.

Na de heropening van de vergadering zegt de VOORZITTER:
Ik geef thans het woord aan den heer MEDENBACH.

De heer MEDENBACH: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren!
De geachte inleider wil o. m. het volgende:

Tandjong Priok vlootbasis;
een veldleger;
bezetting van Batavia, Tandjong Priok, Soerabaja, de werken op de Bandoengsche hoogvlakte en van Tjilatjap.

Daartegenover geef ik in overweging de zaak nog eens ernstig van de volgende zijde te bekijken:

Vlootbasis in Straat Soenda met afsluiting van den Noordelijken ingang door een mijneveld;

een veldleger; .

aan Tandjong Priok, Soerabaja, de werken op de Bandoengsche hoogvlakte en Tjilatjap geen belangrijke bedragen meer ten koste leggen.

Wel zegt de geachte inleider: inrichting eener basis in Straat Soenda zou zeer zeker enorme kosten medebrengen, veel hooger dan die, verbonden aan de versterking van Tandjong Priok, maar ook zegt hij terecht op blz. 124, dat de vragen: „*wat kost het*” en „*wat zullen we weer moeten betalen*” tot dusverre steeds *te veel op den voorgrond zijn gebracht*.

En heb ik den geachten inleider goed begrepen, dan bedoelt toch ook hij, *waar* voor zijn geld te hebben, en gaat toch ook hij van het standpunt uit, dat zonder daarvoor behoorlijk te betalen, wij op defensiegebied nooit iets goeds tot stand zullen kunnen brengen.

Maar daarbij komt nog dit: wij kunnen de financieele zijde ook van dezen kant bekijken:

Tot nog toe zijn er altijd afgeronde plannen gemaakt, — warenhuisplannen — zooals, meen ik, de kolonel TONNET dat noemde; en wel, omdat de Volksvertegenwoordiging altijd in de eerste plaats wilde weten: „*wat kost het ons*”. Wij kunnen de zaak echter ook omdraaien — en dat lijkt mij voor de toekomst veel deugdelijker en gezonder — wij kunnen zeggen:

Ziedaar, dat is de **richting**, dit is de **koers**, die de defensie uit moet, en bepaalt U, mijne heeren afgevaardigden, nu maar in welk *tempo* die richting moet worden gevolgd, m.a.w. hoeveel geld gij daarvoor jaarlijks wilt afstaan.

Daarmede heeft dan het volk van Nederland het *zelf* in de hand, hoe snel het de goede richting wil volgen.

En in dit licht beschouwd, behoeft een basis in Straat Soenda *niet* te duur te zijn. In ieder geval kunnen wij dan iets goeds voor de besteede gelden bezitten.

Ook wil ik nog even opmerken, dat het argument „te duur” bijna altijd wordt gebruikt — ik spreek nu in het algemeen — wanneer voorstanders van eenig plan geen anderen uitweg meer zien om het betoog van hun tegenstander te ontzenuwen.

Ik zal nu trachten in hoofdtrekken aan te geven, waarom ik bovengenoemde richting voorsta.

Wanneer men als uitgangspunt voor de verdediging van Indië zou aannemen, dat in de allereerste plaats *Straat Soenda met inbegrip van een vlootbasis aldaar en het noordwestelijk deel van Java* zoo krachtig mogelijk verdedigd behoort te worden, dan zou deze *richting* n.l. de navolgende voordeelen boven het plan van Majoor WINTER bieden:

1°. Men is althans in het bezit van een gedeelte van Java, waar de kans op aanvoer van oorlogstuig, munitie, manschappen, voeding enz. het grootst is.

Het valt namelijk niet tegen te spreken, dat de kans op dien aanvoer naar een goed versterkte vlootbasis in de diepe Straat Soenda b.v. door middel van handelsduikbooten of wel op andere wijze, veel grooter is dan naar het in ondiepere omgeving liggende, gemakkelijk door mijnvelden af te sluiten, van de landzijde onzeker beschermde Tandjong Priok.

Die bescherming zal volgens den inleider n.l. geschieden door het *veldleger*, dienende voor bescherming van Bandoeng en Batavia-Tandjong Priok te gelijk, en uitgaande van de veronderstelling, dat de meeste kans bestaat, dat 's vijands aanval zal gericht zijn op West-Java.

Mocht echter de vijand zich op Oost-Java werpen, dan zal het veldleger niet mogen schromen, zich, onder achterlating van voldoende sterke afdeelingen tot beveiliging van Batavia en Bandoeng, zoo krachtig mogelijk tegen dien vijand te keeren. (zie Blz. 46—48).

M. a. w. indien de vijand een schijnaanval doet op Soerabaja

en zich inderdaad op Tandjong Priok werpt, dan is het vrij zeker, dat het met Tandjong Priok en derhalve met de aldaar geboden kans tot ontschepping van troepen enz. enz. is gedaan. Die achtergelaten voldoende sterke afdeelingen namelijk zullen natuurlijk nooit het oorspronkelijk voor de verdediging der basis noodig gedachte veldleger inderdaad kunnen vervangen, en de verovering der basis kunnen verhinderen. En een ieder zal gevoelen, en weet trouwens uit den grooten oorlog, van hoe enorm veel belang het is, versterkingen enz. enz. te kunnen ontvangen. De geheele krijgskans draait als het ware om de mogelijkheid daartoe.

Dat ook de inleider de zaken feitelijk zoo inziet, blijkt uit diens woorden op blz. 22, waar hij zegt, dat de huidige toestand aldus is:

„Op aanvoer van oorlogstuig na de oorlogsverklaring be-
„hoeft niet te worden gerekend, aangezien van stonde af
„aan de gemeenschap van Java met de buitenwereld, misschien
„zelfs met de omringende eilanden, verbroken zal zijn”.

en uit diens woorden op blz. 31, waar hij zegt:

„Door afsluiting van Straat Soenda stijgt bovendien de
„kans — er is geen sprake van *zekerheid* — dat de isolatie
„van Indië aanzienlijk minder zal zijn, dan zij thans in
„geval van oorlog zal wezen.”

Mijne Heeren, zekerheid is er natuurlijk nooit, maar ik wil toch even releveeren, dat wanneer men deze hoogst belangrijke aangelegenheid, n.l. de mogelijkheid versterking op allerlei gebied te kunnen ontvangen, in de door mij aangegeven richting behoorlijk voorbereidt, dat dan die kans zeer zeker aan *zekerheid* kan grenzen. En daarmee zou dan tevens de hoeksteen voor een deugdelijk defensiestelsel, een waarin n.l. *uithoudingsvermogen* zit, zijn vastgelegd.

2°. De Regeering kan van uit West-Java den tegenstand veel langer rekken dan van uit de hoogvlakte van Bandoeng; bovendien kan zij van daaruit gemakkelijker naar elders worden verplaatst.

Hoe wil men bovendien Bandoeng, eenmaal ingesloten, van proviand en het benodigde voorzien? Bandoeng zal

worden uitgehongerd. Bandoeng ligt op minstens 70 K.M. het land in en kan gemakkelijk worden afgesloten. Hoe wil de Regeering van daaruit eventueel naar elders worden verplaatst? Wil men een en ander soms per vliegtuig ten uitvoer brengen? Maar van waar moeten die benodigdheden, die proviand dan komen? Waarheen wil men de Regeering laten vliegen?

3°. Terecht zegt de inleider op blz. 40:

„Elke vloot, die maar *eenige* waarde vertegenwoordigt, „behoeft *minstens* één goed beveiligde basis, waar zij buiten „bereik van eenige vijandelijke actie kan liggen om te dokken, „voorraden aan te vullen of in afwachting te blijven”.

Een goede basis nu, m. i. nog steeds het fundament, de hoeksteen van de defensie van Indië, zal ook van de landzijde krachtig verdedigd behooren te worden.

De geschiedenis schijnt te hebben uitgewezen, dat een vlootbasis bijna altijd van de landzijde wordt genomen en dus kan aan de verdediging van de landzijde ook niet genoeg de aandacht worden gewijd, wil men die zoo hoog noodige basis niet waardeloos maken.

Het wil mij nu voorkomen, dat een basis in Straat Soenda, zoowel in verband met haar meer bergachtige omgeving als wel in verband met het feit, dat de Regeering aldaar ondergebracht in plaats van te Bandoeng, *geen versnippering van krachten*, ter bescherming van beide objecten, *behoeft plaats te hebben*, met gelijke beschikbare middelen krachtiger kan zijn dan de verdediging van Priok in het plan-WINTER. Daarbij komt, dat in Straat Soenda steeds versterking voor het landfront over zee kan worden aangevoerd, een *voordeel van enorm belang*.

Ook zal de critieke phase, geschetst op blz. 47 en als volgt uitgedrukt, aldus worden vermeden.

Aldaar zegt de inleider:

„Een landing, uitgevoerd tusschen Cheribon en Batavia, „waarbij de vijand zich dus kan keeren of tegen Batavia „of tegen Bandoeng, stelt onze legerleiding voor de *grootste* „moeilijkheid. De inzichten van de legerleiding zullen dan „hebben te bepalen, hoe moet worden opgetreden”.

Dit laatste zal nu wel altijd het geval blijven. maar daarmede is men van de moeilijkheid nog niet af. Handelt men in de door mij aangegeven richting, dan wordt, zooals gezegd, deze critieke phase vermeden.

Ten overvloede wijs ik nog eens op de woorden van den inleider: „waar zij, buiten bereik van eenige vijandelijke actie kan liggen enz.". Dat wil dus zeer zeker toch ook zeggen: „buiten bereik van eenige vijandelijke actie van de *landzijde*; en tevens, dat wij de verdediging daar zoo sterk mogelijk moeten maken.

Ook ben ik overtuigd, dat wij beter zullen doen met aan te vangen met de zorg voor één goed verdedigde behoorlijke basis dan met die van meerdere half verdedigde.

4°. Mijne Heeren. Ik herhaal nog eens, wat de geachte inleider heeft gezegd:

„Elke vloot, die maar eenige waarde vertegenwoordigt, „behoeft *minstens één* goed bevestigde basis, waar zij, buiten „bereik van eenige vijandelijke actie kan liggen om te dokken, „voorraden aan te vullen of in afwachting te blijven”.

En iets verder:

„Ons allereerste werk zal dus moeten zijn te zorgen, dat, „zoodra de eerste waardevolle schepen in Indië aankomen, „hun huis gereed is om ze te ontvangen”.

Ook noemt de geachte inleider deze voorwaarden terecht een *axioma*, dat door ons nog al eens is verwaarloosd, want — zegt hij — wij hebben *nooit* zulk een basis bezeten, aangezien — let wel M. H. — Soerabaja steeds *onvoldoende* beschermd (of heelemaal niet naar men wil) is geweest.

Neen, M. H., daarom niet alleen — niet alleen vanwege die bescherming hebben wij nooit een behoorlijke basis bezeten en zullen wij die gedurende vele jaren nog niet bezitten.

Er is nog een zeker even belangrijke reden n.l. de kwestie van de diepte der toegangen.

Op het oogenblik is de toestand aldus:

In *Tandjong Priok* is de grootste diepte van de geul in de haven plm. 8 M. Een diepte van plm. 9 $\frac{1}{2}$ M. wordt sedert een 10-tal jaren in uitzicht gesteld.

Vóór de buitenhaven van Tandjong Priok strekt zich tot op een afstand van circa 1500 M. een vlakte uit met een diepte van plm. 9 tot plm. 12 M. bij gewoon laag water. Het verval is gemiddeld 8 d.M.

Oostgat Soerabaja, diepte bij laag water: pl.m. 4M.; diepte bij hoogwater: pl.m. 6½ M.

Westgat Soerabaja, diepte bij laag water: plm. 6½ M.; diepte bij hoogwater: plm. 7½ M., bij uitzondering 8½ M.

De Staatscommissie 1912 zegt dienaangaande (blz. 72):

„Met behulp van modderzuigers zal het vermoedelijk „mogelijk zijn om dit gedeelte (het nauwste en ondiepste „gedeelte) een minste breedte te geven van 600 M. en een „diepte van 10 M.”.

Daarmede zou dan het Westgat bevaarbaar kunnen worden voor schepen met een maximum diepgang van 10 M.

Op het oogenblik evenwel is die toestand nog niet zoo en moet zekerheidshalve gerekend worden op bevaarbaarheid door schepen met een maximum diepgang van plm. 7½ M.

En nu, M. H., zal men mij moeten toegeven, dat die waardevolle schepen — en zeer zeker ook de waardevolle schepen van onzen eventueelen bondgenoot, waarop ook de geachte inleider terecht rekent — niet alleen in die basis ligplaats moeten kunnen vinden, maar dat zij ook in staat moeten zijn om die basis gedurende den oorlog steeds te kunnen *bereiken*.

Dat de geachte inleider ook op een eventueelen bondgenoot rekent, blijkt o.a. uit diens woorden op blz. 25: „het is thans *niet* meer aan te nemen, dat wij in een komenden strijd *alleen* zullen staan tegenover een overmachtigen vijand”.

En dat men er maar steeds op zou blijven rekenen, dat de schepen van onzen bondgenoot, die *ons* hulp bieden, wel elders zullen gaan dokken, repareeren enz. b.v. in het van Priok ruim 500 mijl verwijderde Singapore, schijnt mij geen goede politiek toe. Ten 1ste zou zulks in strijd zijn met de regelen der gastvrijheid, doch ten 2de zou het wel eens kunnen wezen, dat die hulp noodgedwongen minder waardevol zou zijn dan bij het bezit van een deugdelijke, goed bevestigde basis.

Die schepen moeten dus in staat zijn die basis steeds te kunnen bereiken..

Daargelaten nu nog de omstandigheid, dat zoowel de toegang tot Tandjong Priok als die tot het Oost- en Westgat van Soerabaja zeer gemakkelijk door het leggen van kleine mijnevelden door onderzeesche mijneleggers bijzonder onveilig kunnen worden gemaakt, welk gevaar door het nemen van tegenmaatregelen onmogelijk geheel is op te heffen, en welk gevaar aan den Zuidelijken ingang van Straat Soenda in veel mindere mate bestaat, doet zich ten opzichte van Priok en Soerabaja nog de volgende moeilijkheid voor, welke niet geldt voor een basis in Straat Soenda:

Indien zulk een waardevol schip op een mijn loopt, waarbij het voorschip natuurlijk de grootste kans heeft te worden getroffen, of wel een treffer krijgt op of onder de waterlijn in voor- of achterschip, dan zal ten gevolge van het binnenstroomende water de diepgang voor of achter den normalen diepgang zeer belangrijk kunnen overschrijden en zal het zeer zeker kunnen voorkomen, dat zoodanig schip dan nòch in Priok, nòch in Soerabaja zal kunnen binnenloopen, dat het ergens in den modder blijft steken, en dat van reparereen en verder gebruik van het schip gedurende den verderen duur van den oorlog zoo goed als niets kan komen.

Zoo iets is uitgesloten bij een basis in Straat Soenda; de diepte is daar veel grooter.

Dit was dan ook een der redenen, waarom het voorstel van de Staatscommissie 1912 om voor slagschepen van 21.000 ton met een diepgang van vermoedelijk plm. 8,5 M. (gelet op den diepgang van bestaande schepen van ongeveer dezelfde grootte) Tandjong Priok als vlootbasis te kiezen, onaanneemelijk moest worden geacht.

Met de kruisers Java en Sumatra, lang 155 M., normale diepgang 55 d. M. waterverplaatsing 7050 ton, zal men in meerdere gevallen zoowat net op den grenstoestand komen te verkeerren n.l. dat binnenbrengen van het schip nog juist mogelijk is. Maar de mogelijkheid is geenszins uitgesloten — en dit zou met het oog op de vele mijnen nu heusch niet zoo'n bijzonderheid behoeven te zijn — dat

een dier kruisers een averij beliep, waarbij het ondoenlijk zou zijn hem te Priok of te Soerabaja binnen te brengen, dan wel, dat hij in de haven van Priok of in het Oostgat of in het ondiepe gedeelte van het Westgat zou blijven zitten.

En wat zouden dan gedurende al dien tijd de onderzeebooten moeten praesteeren? Deze zouden dan immers tevens tijdelijk en gedeeltelijk zijn lamgeslagen. Want buiten de kruisers kunnen de onderzeebooten immers niet, is toch herhaaldelijk beweerd en nog onlangs in de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer medegedeeld.

Verder heeft men op de mogelijkheid bedacht te zijn, dat ook hulpkruisers averij kunnen belopen en dat ook die schepen in soortgelijke gevallen niet in den modder mogen blijven steken. En men zal toch zeker vooraf niet de beperking willen stellen, dat die schepen niet meer dan 5½ à 6 M. normaal diep mogen gaan. Trouwens dan is, zooals boven gezegd, de kans nóg geenszins uitgesloten.

Maar ook hierop dient men bedacht te zijn:

Wie zegt ons, dat men over enkele jaren ten gevolge van de gewijzigde opvattingen en de snelle vorderingen in de techniek, geen diepgaander schepen noodig zal achten. En dan zou men zich daarvan moeten laten weerhouden, omdat de diepte van de toegangen naar de basis zulks feitelijk niet toelaat?

Op grond van het voorgaande meen ik, dat aan een basis in Straat Soenda verreweg de voorkeur moet worden gegeven en dat een basis in Tandjong Priok niet mag worden aangevaard, noch van Soerabaja als steunpunt te veel verwachting mag worden gekoesterd. Dit laatste ook in verband met het zoogenaamde opbottelen. Men blijve daarentegen gereed om Tandjong Priok, zoowel als Soerabaja en Tjilatjap naar omstandigheden te gebruiken of wel ze voor den vijand onbruikbaar te maken en legge er daarom geen meerdere dan de hoog noodige gelden aan ten koste.

Op één omstandigheid wensch ik thans nog te wijzen.

De Staatscommissie, inzake den toegang tot het Noordzeekanaal, destijds ingesteld, oordeelde, dat in het vervolg met den te verwachten toenemenden diepgang der schepen

rekening moet worden gehouden, en wel door als minimumdiepte bij laag water voor de groote Nederlandsche havens aan te nemen 13 Meter.

De Commissie voor de Handelspolitiek, zich hierbij aansluitende, stelde naar aanleiding daarvan de vraag, of dezelfde wenschelijkheid niet evenzeer bestaat voor de groote havens in Nederlandsch-Indië, en kwam tot de conclusie, dat althans één dier havens in de naaste toekomst op dezelfde diepte als het Panama-kanaal zal moeten worden gebracht. (diepte Panama-kanaal = ruim 12 Meter).

Met zie hiervoor *Het Vaderland* van 14 Januari 1914, „Ned.-Indië en het Panama kanaal”.

Ik stel thans de vraag:

Zou het thans niet op den weg liggen der Regeering, gezien de wenschelijkheid van een vlootbasis in Straat Soenda, gezien de behoefte voor den handel aan een ruimere veel diepere haven dan de thans bestaande, gezien met het oog op de toekomstige ontwikkeling van Sumatra de gunstige ligging van een handelshaven in Straat Soenda, om een onderzoek te doen instellen naar de mogelijkheid aldaar een zoodanige haven te doen stichten?

Ik meen van wel. Nederland kan daar een grootsch werk verrichten.

Met het oog op het vergevorderde uur zal ik het bij deze opmerkingen laten.

Resumeerende kom ik dus tot de conclusie, dat ik mij, gegeven de omstandigheden, in hoofdtrekken met de richting van Majoor Winter kan vereenigen, mits men in de toekomst Bandoeng late schieten en Straat Soenda in plaats van Priok als vlootbasis neme, de kosten daarvan te verdeelen over een groot aantal jaren.

Het stelsel van Majoor Winter in diens *huidigen* vorm beteekent: versnippering van krachten, mist uithoudingsvermogen en is niet behoorlijk vatbaar voor ontplooiing, aangezien het den hoeksteen, een deugdelijke basis, mist. De daaraan te besteden gelden zijn niet evenredig te achten aan het te verwachten nuttig effect en zullen derhalve min of meer als weggeworpen moeten worden beschouwd.

Rest mij ten slotte nog een woord van hulde te brengen aan de zeer belangwekkende, rijk aan gegevens en doorwrochte studie van den Majoor WINTER.

De VOORZITTER: Mag ik thans den Majoor WINTER vragen of hij wenscht te antwoorden.

De heer WINTER: Gaarne, Mijnheer de Voorzitter.

De VOORZITTER: Dat zal ons zeer aangenaam zijn. Het woord is aan den Majoor WINTER.

De heer WINTER: De debaters beantwoordende, vang ik aan met dank te brengen aan hen, die voor het door mij ingeleide onderwerp voldoende belangstelling betoonden om met mij van gedachten te wisselen, en voor de waardeering welke door hen voor mijn werk is uitgesproken. Ik zal de sprekers beantwoorden zooveel mogelijk in chronologische volgorde.

Ten aanzien van hetgeen de heer VAN ROSSUM heeft te berde gebracht merk ik het volgende op:

Hoewel ik mij allerminst mag rekenen onder de deskundigen op het gebied van den krijg ter zee, meen ik toch te mogen opmerken, dat mijn appreciatie voor een vloot van klein materieel, ook al is deze relatief zwak, iets verder gaat dan die van den heer VAN ROSSUM.

Waar hij toch zegt: „Verkennen en terugtrekken zullen die vaartuigen kunnen, maar niet vechten”, geloof ik, dat hij de gevechtswaarde van het bijeengehouden of verzamelde eskader tegen de vijandelijke *transportvloot* — en deze moet het hoofddoel zijn en blijven — wel heel laag taxcert. Ik heb het reeds doen uitkomen: alles moet gericht zijn op een geconcentreerden aanval op die transportvloot, teneinde het te landen leger aan personeel en materieel zoo vele mogelijk verlies toe te brengen. Elk transportschip, dat vernietigd wordt, geeft het leger grootere kans en het is niet aan te nemen, dat een opgunstig moment ondernomen aanval van een 20-tal O. Z. booten en jagers met eenige kruisiers op een vloot van vele tientallen van schepen geen

schijn van succes zal hebben. Ten overvloede zij opgemerkt, dat het hier in zekeren zin *juist* plaatselijke verdediging betreft. Zulk een aanval zal den vijand niet vernietigen, maar hem moeten *verzwakken*. Het wil mij voorkomen, dat een dergelijke actie *mag* noch *kān* worden vergeleken met die van de Duitsche onderzeërs in den wereldoorlog.

Zeer zeker zijn voor de verdediging van geheel Indië honderd O. Z. booten of misschien meer noodig. Maar daār valt ook niet aan te denken. Uit alles blijkt, dat ook de Regeering daaraan niet heeft gedacht.

Inderdaad heeft de heer van Rossum mijn redeneering goed weergegeven. Ik heb ingezien, dat geheel Indië voors hands niet te verdedigen is en wij ons tot Java moeten bepalen. Daarom treft het mij, dat mijn geachte bestrijder *mijn conclusie niet juist* noemt en zegt: „De verdediging van een vastelandsstaat zal kunnen geschieden door het rechtstreeks te verdedigen terrein te beperken, omdat de gelegen blijft, van hier uit offensief op te treden” en „een dergelijke verdediging van een eilandenrijk is echter uitgesloten.”

Volkomen accoord. Dat zie ik in. En daarom *moet* ik volstaan met verdediging van Java alleen. Overigens verwijst ik naar hetgeen ik ter zake op pag. 26 e. v. mijner voordracht heb vermeld.

Verder zegt de heer v. R., dat een vijand, die Indië wil veroveren, een *verdedigd* Java niet zal aantasten maar het zal afsluiten, zal isoleeren tot het zich na tijd en wijle zal overgeven.

Maar, mijne heeren, als die vijand *dit* doet, is dan ons doel niet bereikt?

Dan is immers de *preventieve* werking onzer weermachten reeds voldoende om tot ons doel te geraken, n.l. *den vijand van Java weg te houden?*

En als wij Java *onverdedigd* laten? Dan is een handjevol troepen al bij machte om dit eiland, *ons hoofdbezit*, in zijne handen te brengen. Moet *dat* dan worden getolereerd?

Ik schreef en zeide het en ik herhaal het nogmaals: ik kan *niet* aannemen, dat wij in een komend conflict *op den duur* alleen tegen overmacht zullen staan. Is die duur *te*

lang — en ook dit heb ik reeds betoogd — *dan* . . . is het geval voor ons hopeloos.

Verder veroorloof ik mij de opmerking, dat ik aan ons leger *nergens* de taak heb opgedragen om Indië, maar *wel* om Java te verdedigen.

Een goede geest der bevolking kan *der verdediging* behulpzaam zijn, is een der gewichtigste factoren bij de defensie. Maar de eigenlijke verdediging voeren we toch met troepen en niet met *geest(en)* alleen.

„Wanneer de bevolking in den aanvaller haar vijand ziet, is de verovering uitgesloten” zegt de heer v. R. Op den duur, ja, echter mits die bevolking zich groepeerd *om de kern, het leger!*

Zou de heer v. R. niet beter hebben gezegd: „Wanneer de bevolking in den aanvaller haar vijand ziet, kan zelfs met een *klein* leger nog succes worden behaald”?

Echter, een leger, een weermacht in 't algemeen *dient er dan toch te zijn* en met een politieleger of met een *ongewapend, ongeoeffend, ongeorganiseerd* volk — zij het 35 miljoen zielen sterk — verdedigt men geen land, zelfs niet tegen eenige tienduizenden modern uitgeruste, geoefende krijgers, te minder, waar wapening, oefening en uitrusting voor dat volk *dan* niet meer bereikbaar zijn. Overigens deel ik des heeren VAN ROSSUM's appreciatie van een goed bestuur en een aan ons verbonden en verknocht volk ten volle.

De heer v. R. kent blijkbaar groote beteekenis toe aan den Volkerenbond en wil op grond daarvan thans „bespreken, ontwerpen en voorbereiden”.

Afgescheiden van het feit, dat *ik* een *andere* opinie over den V. B. en de mogelijkheid tot ontwapening heb dan hij, en hij er *niet* in is geslaagd mij van zienswijze te doen veranderen, waag ik bescheidenlijk de vraag te opperen: *Of er nu nog niet genoeg is „gesproken, gedelibereerd, voorbereid en ontworpen”?*

Dat ik in den V. B. de symptomen van een B. V. meen te ontdekken, gelijk de heer BANNINK heeft opgemerkt, is juist. Het ontstaan van een V. B. sluit voorloopig voor mij *allerminst* de mogelijkheid op het opdagen van een B. V. uit. Of ik in deze zienswijze alleen sta, betwijfel ik.

En ontwapening? Wel, al zouden *alle* groote mogendheden zich voor $\frac{3}{4}$ ontwapenen, dan mag onze bewapening nog heel wat worden *versterkt*, voor en aler we tegenover hen iets beginnen te beteekenen. Van ons kan er niets meer af, integendeel. ¹⁾

Een *vlootwet* en een *defensiefonds* vertegenwoordigen voor mij een systeem, geven mij eenigen waarborg, dat gedurende een zeker aantal jaren althans één koers zal worden gestuurd. Het wil mij voorkomen, dat de heer v. R. het wezen en de werking van een vlootwet niet geheel juist apprecieert. Een vlootwet op niet te langen termijn heeft deze nadeelen niet. Een *defensiefonds* zeker niet.

Dat mijn opvattingen omtrent de financiën zouden worden aangevallen, had ik verwacht en ik wil gaarne daarom mijn standpunt nog eens duidelijk maken.

Uitgaande van de vooropstelling, dat verdediging van Indië *noodig* zal blijken, heb ik getracht na te gaan, welke *minimum-eischen* ik meende te moeten stellen in verband met de momenteele en vermoedelijk toekomstige omstandigheden.

Minimum-eischen. D. w. z. volgens *mij* kan daarop *niet worden afgedongen*. Derhalve wenschte ik die eischen *niet ondergeschikt te maken aan de vraag*: „wat kost het, waar moet het geld vandaan komen?” Want deed ik dat *wel* en begon ik te marchandeeren, dan zou van minimum-eischen niet meer gesproken kunnen worden.

¹⁾ Overigens zijn er als ik me niet sterk vergis, reeds teekenen, die er op wijzen, dat in het buitenland de wijze, waarop wij met onze weermachten gelieven om te springen, met aandacht wordt gevolgd en er een tijd zou kunnen komen, dat *met eenigen nadruk* van ons zou kunnen worden *gevraagd*, dat wij onze gronzen in ons vaderland en onze koloniën in Azië ook *zelf* zullen beschermen en verdedigen.

Een onverdedigd, strategisch belangrijk, gebied *is naar mijn meening ontoelaatbaar*.

Wie de „vermoedelijke vijand” is? Dat valt niet te zeggen. De heer v. R. neemt aan, dat door dien vijand geen poging tot verovering zal worden gedaan. Ik neem aan, dat die poging zeer veel kans heeft wel te worden gedaan. Grooter wordt die kans, naarmate de defensie meer wordt verwaarloosd.

Een onverdedigd Indië wordt een twistappel.

En voor „vermoedelijke vijand” leze men daarbij „een vijand X” Welke waarde X heeft, kan buiten beschouwing blijven.

't Is mogelijk, dat anderen de verdediging kunnen voeren met *minder* en zonder of met minder geld; *ik* zie er geen kans toe.

En *daarom* heb ik er mij niet in willen verdiepen, *hoe* het geld gevonden wordt. Is het niet mogelijk het geld te vinden, welnu, dan verdedigen we niet of onvoldoende. De gewoonte, om een systeem aan te bevelen en dan te gaan becijferen — vaak met veel optimisme — wat een en ander kost en hoe het geld zou zijn te vinden, heb ik niet *willen* volgen, mede omdat mij de gegevens niet ten dienste stonden voor een ietwat *nauwkeurige* berekening en omdat voorstellen omtrent de wijze, waarop de bedragen gevonden zouden kunnen worden, in den regel vrij phantastisch worden of dienen om het schier onmogelijke als mogelijk voor te stellen.

Met mijn argument, dat Nederl.-Indië voor de defensie *relatief* weinig heeft uitgegeven, heb ik willen aantonen, dat onzer weermacht in de laatste jaren is *onthouden* wat zij noodig had. Opvoering der uitgaven van eenig onderdeel behoeft *zeker* geen reden te zijn, die van een ander onderdeel ook op te voeren. *Maar reden tot verhooging was hier toch wel aanwezig zou ik zeggen.* Ik wilde bewijzen, dat *niet* kan worden gezegd, dat de uitgaven voor oorlogsdoeleinden *relatief* zijn *gestegen*. Eer was het omgekeerde het geval. Dat de gegeven getallen *voor onderlinge vergelijking* waardeloos zouden zijn, kan ik niet inzien.

Overigens hebben wij tot dusver inderdaad heel weinig *de tering naar de nering gezet*. Wij zijn steeds sterk *ondervoed* geworden en het leger is inderdaad aan „de tering” prijsgegeven! Met de *nering* liep het nogal los, geloof ik.

Aan het slot van zijn betoog verdeelt de heer v. R. ons volk in drie groepen. Vindt hij de groep van „geen man en geen cent” het minst onsympathiek — een groep, welke „waar voor haar geld eischt”, wat mij niet heel duidelijk is als men geen cent wil geven — ook hierin blijf ik met den heer v. R. van opinie verschillen. Ik voel meer voor de eerste groep, die, welke militaire weerbaarheid eischt en bereid is daarvoor te betalen.

Wat verder de heer v. R. aan de vakmannen verwijt,

schijnt meer bedoeld te zijn in de richting van de deskundige regeeringspersonen. De kwestie is niet nieuw. Een vakman *moet* blijkbaar per se bevooroordeeld, niet-objectief zijn en missen „den ruimen blik der algemeene ontwikkeling”. Toch meen ik, dat er ook wel een *enkel* voorbeeld is aan te halen van de *niet* bepaald geslaagde resultaten van on-deskundige bewindsmannen met *heel* ruimen blik. Het wil mij voorkomen, dat de bekwame deskundige zeer goed een schitterend resultaat kan bereiken, als hij maar door de natie wordt gesteund. Het zijn de omstandigheden, het is de volkswil geweest en niet de leidende personen, die onze weermacht hebben gemaakt tot wat ze nu zijn. Ik kan niet inzien, waarom ik „het doel heb voorbijgezien” óf *drogredenen* heb gebezigd. Ik meen me te herinneren, dat ik *mijn* doel, het verdedigen van Indië, van *Java*, nog al vrij duidelijk heb aangegeven.

Tot slot wijdt de heer R. eenige woorden aan het te verwachten Departement van Landsdefensie.

Aangezien deze aangelegenheid het onderwerp van mijn voordracht slechts even raakt, zal ik op deze moeilijke quaestie niet verder ingaan en volstaan met de mededeeling, dat ik voorloopig de groote voordeelen aan deze samenwerking verbonden nog niet kan inzien, zeker niet voor Indië.

Thans de beantwoording van den heer MERENS.

Om te beginnen betuig ik hem mijn dank voor zijne appreciatie van mijn werk. In hem vind ik meer mede- dan tegenstander, en hoewel onze inzichten omtrent de Inheemsche militie hier en daar uiteenloopen, heb ik de ontwikkeling zijner denkbeelden met zeer veel belangstelling gevolgd. Met hem blijf ik van oordeel, dat we *dien* kant op moeten.

Wat *de taak van het leger betreft*, vrees ik, dat de heer MERENS mijn bedoeling niet goed heeft begrepen, wat zeer zeker ook aan mij kan hebben gelegen.

Hoewel onze weermacht in strategischen zin defensief moet optreden, is het allerm minst mijn bedoeling, de beperkte taak van het leger zuiver *defensief* te doen zijn.

Ik vroeg een *veldleger* en *juist* om dat veldleger geheel los te maken van stellingen a.a. trok ik *afzonderlijke* troepen uit voor de bezetting der stellingen, werken e. d. Op pag. 47 wees ik er op, dat bestudeering van de moderne wijze van mobiel maken van geschut niet mocht uitblijven, ik gaf aan, dat ons veldleger niet mocht schromen zich in zijn geheel naar Oost Java te begeven, ik bepleitte verbetering van wegen, bruggen en spoorwegen, *alles*, om maar tot grootere mobiliteit te komen Een landfront achtte ik voor de vlootbasis niet noodig, omdat het *veldleger* de verdediging actief zou voeren.

De afsluiting van de hoogvlakte van Bandoeng, moet echter behouden blijven minstens zooals zij in 1918 was, omdat anders het *hart van ons bezit*, Bandoeng, voor den vijand, die zoowel op de Noord als op de Zuidkust kan landen, geheel open zou liggen, wanneer het veldleger *buiten* die hoogvlakte opereert. Een „*landing voorkomen*” is onder onze omstandigheden voor ons als regel *onmogelijk*. Ik beschouwde *nimmer* die werken of stellingen als *doel*, maar als *middelen* om juist de verdediging zoo actief mogelijk te kunnen voeren. Hetgeen dienaangaande op pag. 46 en 47 is gezegd (dit wordt voorgelezen) geeft zulks -- naar ik hoop -- ook duidelijk aan.

Is de strijd in het open veld in ons nadeel uitgevallen, *dan* kunnen de werken op de Bandoengsche hoogvlakte nog behulpzaam zijn om den weerstand zoo lang mogelijk te rekken. Zeer juist wordt de beteekenis dezer stellingen uiteengezet door den schrijver van „*Silhouetten van ons ander Leger*” in de Mil. Spectator van Februari j.l.

Tevens kan ik hierden heer MEDENBACH ter zake antwoorden.

Deze spreekt van een nevenaantal op Soerabaja nevens een hoofdaantal in West Java en uit de vrees, dat als wij met ons veldleger naar Oost Java trekken, West Java, dus c.q. Priok en Bandoeng à la merci van den vijand zullen liggen.

In det geval zal de legercommandant zeer zeker *niet* naar Soerabaja trekken en den strijd aldaar laten uitvechten door de in zijn gedachtengang aldaar gelaten troepen.

Ik acht de kans op een nevenaantal ook niet groot.

De heer MEDENBACH. Maar het kan toch gebeuren.

De heer WINTER. Zelfs *indien* het gebeurt, moet de vijand toch voor die secundaire operatie heel wat troepen bestemmen om 2 regimenten met hulpwapens te slaan.

De heer MEDENBACH. Ik bedoelde eigenlijk meer een schijnaanval, waarbij de vijand met zijn geheele macht Soerabaja bedreigt en later weer verstoemt naar West Java.

De heer WINTER. Afscheiden van de mogelijkheid daarvan zal geen legercommandant m.i. besluiten om zijn geheele macht of een belangrijk deel daarvan over dien afstand te verplaatsen, voor en aler hij voor zich de absolute zekerheid heeft, *niet* met een schijnaanval of nevenoperatie te doen te hebben. Er kunnen zelfs omstandigheden zijn, dat geen man van West Java ter versterking van Soerabaja zal worden gezonden.

De heer MEDENBACH geeft zulks toe.

Java beschouw ik niet als reduit in ons verdedigingsstelsel en derhalve kan Bandoeng onder omstandigheden wel degelijk het reduit genoemd worden.

De heer MERENS is blijkbaar niet onbekend met hetgeen ik destijds over de Inheemsche militie in het I. M. T. heb geschreven, en kan dus weten, dat *zijn* bezwaren tegen het Regeeringsvoorstel ook de mijne zijn.

Zoowel vanwege die bezwaren, als omdat ik het leger samengesteld wil zien uit hoogerstaande elementen dan den analphabetischen dessabewoner, kwam ik er toe voor te stellen, den dienstplicht op te leggen aan hen, die kunnen lezen en schrijven.

Er is echter een verschil in de denkbeelden van den heer M. en de mijne.

Hij wil het dienen min of meer *vrijwillig* doen zijn en daarvoor het uitgebreide kiesrecht laten verdienen. Ik vat deze zaak anders op en ga uit van de onderstelling, dat, afgescheiden van inlandsche militie, het kiesrecht *zal* worden toegekend.

En geschiedt dat, dan is er ook geen enkele reden meer

om aan die kiesgerechtigden, ook niet denzelfden militieplicht op te leggen als aan de Europeanen.

Neemt men nu b.v. als maatstaf het doorloopen hebben van een Holl.-Ind. school, dan komen per jaar eenige duizenden — hun aantal neemt toe — voor inlijving beschikbaar, zoodat uit hen de *aanvankelijke* jaarlichting van 2000 man zal kunnen worden betrokken.

Naarmate het aantal geletterden stijgt, worden ook de lichtingen, indien noodig, grooter, en kan het militieleger *in personeel* worden uitgebreid.

Mocht hun aantal *grooter* worden dan dat, hetwelk men noodig heeft, en is selectie op andere wijze niet meer uitvoerbaar, dan passe men desnoods loting toe. Deze behoeft dan *niet* meer dezelfde bezwaren hebben, aangezien de registratie van deze ex-scholieren-kiezers zeer wel mogelijk wordt. Dat het *niet*-dienende deel de voorrechten *toch* zou genieten, is in *mijn* systeem geen nadeel. Immers, het *kiezersschap* wordt toegekend aan hen, die een bepaalden graad van ontwikkeling hebben. Inherent daaraan is de militieplicht. Voor vrijgeloten kan een weerbelasting worden overwogen.

Nogmaals betoog ik, dat eerst *nadat* ik mijn voordracht had opgesteld, de voorstellen der H. C. te mijner kennis kwamen en de quaestie tot oplossing kwamen brengen.

Tegen het voorstel van den heer M. om *ieder*, die zich voor de militieplicht opgeeft, het A-kiezersschap toe te kennen en hem gedurende zijn diensttijd *Nederlandsch* te leeren, heb ik bezwaar.

Men *leert* het *Nederlandsch* niet in $\frac{1}{2}$ of 1 jaar. Ik heb de misère met het z.g. *Nederlandsch* spreken van Inlanders (telefonisten bijv.) medegemaakt.

Tijdens den diensttijd s.v.p. *geen* ander onderricht — een of ander handwerk in den vrijen tijd uitgesloten.

Geheel accoord ga ik met den heer M. waar hij aan het *gediend* hebben bepaalde voorrechten verbindt en daarvoor eenig kenteeken wil invoeren.

Eveneens met het openstellen van de kader- en officiers-rangen voor miliciens.

De Inh. milicien worde op absoluut gelijken voet met den Eur. milicien behandeld.

De encadreering met beroepskader echter mag niet beneden zekere grenzen dalen, en ik geloof dat wij in *Inheemsche* troepen relatief *meer* beroepskader behoeven dan in Europeesche korpsen.

Het *is* mogelijk, dat het systeem van Vrijw. Mil. van den heer MERENS ons het benoodigde aantal *goede* miliciens brengt, *ik* vrees er voor en blijf op grond daarvan aan het meer eenvoudiger systeem door mij bepleit, de voorkeur geven.

Thans de beantwoording van den heer BANNINK.

De heer B. bestrijdt een der door mij ontwikkelde grondgedachten. een der hoofdpunten van mijn defensieprogram. Het is wellicht voor het overzicht het duidelijkste als ik de door hem besproken stellingen een voor een bespreek.

Dat de omstandigheid, dat de in den loop der jaren in de defensiezaak gestoken millioenen tot op heden zonder eenig zichtbaar rendement zijn gebleven, twijfel aangaande de uitvoerbaarheid der defensie rechtvaardigt, *ontken ik ten eenenmale.*

In de eerste plaats zijn de millioenen, welke *voor het leger* zijn uitgegeven voor geen tiende gedeelte *aan de defensie* besteed. Het leger was ook — en langen tijd in de eerste plaats — noodig voor andere doeleinden, en ook voor deze heeft de landmacht zeer veel geld gekost.

Bovendien zijn, door het nemen van halve maatregelen, en door het ontbreken van een systeem, dat kon worden afgewerkt, de gelden voor een groot deel *verkeerd aangewend*. Wanneer men — om bij het leger te blijven — de landmacht van thans vergelijkt met bijv. die van 1900, dan is er wel van eenig rendement sprake en zou, voortbouwende op de bestaande kern, met *betrekkelijk* geringe kosten, dat leger tot een bruikbaar element zijn om te vormen geweest, wanneer men niet *eerst* het bestaande had laten verworden, door niets te doen.

Bij mij bestaat er *geen spoor van twijfel*, of onze defensie

zoowel te land als ter zee *kan* in orde komen voor het doel dat *ik* mij voorstel er mede te bereiken, *zelfs* rekening houdende met de finantieele omstandigheden.

Volkomen wordt ingestemd met de stelling, dat de tijd van handelen is gekomen en niet moet worden gezocht naar „iets beters” boven „het goede”. Ik heb *nimmer* het tegendeel beweerd. Wat het standpunt der Indische Regeering is, vraagt de heer B.? Vermoedelijk bedoelt hij het standpunt van den *eersten* Volksraad.

Dat standpunt is geweest, dat men *om politieke redenen* de inlandsche militie nog niet heeft willen aanvaarden en *daarom* heeft verkondigd, de vlootplannen der Regeering af te willen wachten. *Echter*, om *daarna* de hoofdlijnen der defensie en *zeer zeker daarbij ook de taak van de landmacht* vast te stellen.

De heer B. acht het terecht gezien, dat aan de Vlootcommissie een opdracht werd gegeven „voor de eerstvolgende jaren een plan op te maken van het materieel, dat nog voor aanbouw in aanmerking zal moeten komen, om, met hetgeen nog voorhanden en in aanbouw is, te geraken tot de vorming van een logisch samenstel der vloot” en dat daarbij de landmacht buiten beschouwing bleef.”

Wel, *dat* vind ik ook. Want het geldt hier uitsluitend een *Vlootcommissie*.

Maar wanneer de Regeering zich uitsprekt *over de verdediging van Indië*, ook al doet zij zulks bij de behandeling van een *Marinebegrooting*, dan — *daar blijf ik bij* — mag de taak van het andere onderdeel der weermacht *niet onbesproken blijven*. Want een vloot behoeft evenzeer den steun van een leger (de sterkte en samenstelling buiten het geding latende) als een leger, dat een *eiland* of een aan de kustzijde bedreigd land moet verdedigen, in meerdere of mindere mate de hulp van een zeemacht, groot of klein, behoeft.

Het betreft hier *de* principieele quaestie, welke blijkbaar niet scherp genoeg kan worden geformuleerd: Verdediging *met een vloot alleen* is slechts *dan* mogelijk, belooft alleen *dan* eenig tastbaar resultaat, indien deze vloot *een zoodanige sterkte heeft, dat zij den vijand uit den archipel of van onze*

kusten (Java's kust) verwijderd kan houden. Kan zij dat *niet*, dan wordt zij vernietigd of geslagen, en heeft de vijand desgewenscht ook te land, met name op Java *absoluut vrij spel*.

Nu verwijt de heer B. *mij*, dat ik geen kostenbecijfering heb willen maken. Maar ik zou *hem* willen vragen eens even te becijferen en mede te deelen, hoe sterk dan de vloot zou moeten zijn, om de taak der defensie *geheel alleen* te kunnen volbrengen. Want dat wil blijkbaar de heer B., waar hij het leger zou willen terugbrengen tot een politieleger, waarmede men geen behoorlijk uitgeruste strijdmacht kan weerstaan. En tevens, of hij denkt, dat wij *zulk een vloot zouden kunnen krijgen*.

Aannemende, dat men Indië of — in den gedachtengang der Regeering, — een deel daarvan *wil verdedigen* en in de overtuiging, voortgesproken uit de verklaring der Regeering zelve, dat de vloot die sterkte *niet* zal krijgen en dat aan haar een taak van *beperkten* omvang wordt opgedragen, zal de verdere verdediging *te land*, dus door het leger moeten worden gevoerd. Met een relatief zwakke vloot van klein materieel *zonder legermacht* is de defensie *even ontvolkomen* als zij geweest is en *zouden nog veel meer millioenen worden weggeworpen*.

't Is absoluut juist, dat waar de vloot uit *niets* moet worden opgebouwd, zij in de eerste plaats recht heeft op de noodige fondsen.

Maar reorganisatie der landmacht mag *niet* in een volgend stadium komen. In tegendeel! Want zoolang er geen vloot nog is — en die vloot zal er in de *eerste jaren* nog niet zijn, aangezien men geen kruisers, jagers, duikbooten, vlootbases en mijnen uit den grond stamp; alleen voor deze twee kruisers heeft men nu nog twee jaren noodig — *drijft in die eerstvolgende jaren alles op het leger*. Acht de heer B. dat leger daartoe in zijn tegenwoordige gedaante in staat? *Ik niet*. En waar verdediging *nu* evenhard noodig *kan* zijn, als over eenige jaren, dient — *en daarbij* blijf ik — onverwijld het leger op krachten te worden gebracht en te worden *gereorganiseerd*.

Wanneer de heer B. pag. 32 e.v. mijner voordracht nog

eens wil doorlezen, zal hij ontwaren dat ik over de taak, der Vlootcommissie opgelegd, niet heb gesproken en dus ook, dat ik niet uit de aan de Vlootcommissie verstrekte opdracht heb afgeleid, dat aan de landmacht de hoofdtak zal worden toebedeeld, maar uit de bewoordingen van de *Mem. v. Antw. op het Voorl. Verslag van de Eerste Kamer nopens de Marine-begrooting*. De taak, daarin door de Regeering aan de Vloot toebedeeld, is zoo eng begrensd, dat — aannemende, dat überhaupt van *verdedigen* sprake mag zijn, — daaruit geen andere conclusie valt te trekken. En zeker niet een zoodanige, dat aan het leger slechts de rol van politieleger zou zijn toe te deelen, voor welke rol trouwens geen *Eur. militie* — door den heer B. een uitstekende maatregel genoemd — noodig is.

Wat de questie *Staats Marine* betreft, zoolang Indië — ik herhaal het — nog niet in staat is al het personeel voor de vloot te leveren en dat zal n. m. m. nog vele tientallen van jaren het geval blijven, is aan een *Koloniale Marine* niet te denken. Men zou, voor wat betreft het Europ. personeel, dezelfde bezwaren ondervinden als thans door het Ind. Leger worden ondervonden.

Ten aanzien van het Dep. van *Landsdefensie* deel ik des heeren B.'s opinie geheel. Ik verwacht van die instelling voor Indië wel na- doch geen voordeel; op niet instellen van dat Departement baseert ook mijn oordeel over de *Staats-Marine*.

De heer B. noemt mijne voorstelling omtrent Insulinde in jacquetcostuum en met hoogen hoed niet juist, o.m. omdat men in Indië geen hoogen hoed draagt.

Dat is waar. Laat mij daarom in plaats van een jacquet-costuum een simpele witte jas-toetoeop met dito pantalon invoeren. Zij de jas de vloot, de broek het leger en denkt U voor Insulinde Adam in eigen persoon vóór de catastrophe.

Om Adam te kleeden behoeft hij *jas* en *broek*. Beide heeft hij noodig om *gekleed* te heeten. Geeft men hem de pantalon alleen, nu, dan kan het nog er mede door. Met de *jas* alleen loopende heeft hij groote kans te worden ingerekend. Misschien is thans de vergelijking duidelijker.

De heer B. verwijt mij, dat ik geen kostenberekening heb gegeven en het mij onverschillig laat, hoe de te betalen kosten over Holland en Indië worden verdeeld.

Ik weet hoe het steeds gegaan is. Men komt met een plan, ziet in, dat dit plan veel geld kost — alle *behoorlijke* plannen hebben zulks gemeen — en geeft nu een kostenraming, steeds met de bedoeling van het toch maar, uit een finantieel oogpunt, zoo gunstig mogelijk voor te stellen.

Een *raming* had ik ook wel kunnen geven, tot op bijv. 10 *millioen nauwkeurig*. Noch de omvang van mijn voordracht, noch mijn capaciteit in phantaseeren lieten zulks echter toe. Ik had dan moeten afdalen in samenstelling, bewapening, uitrusting, enz. der onderdeelen, met al wat daarbij hoort, zou dan met het bestuur dezer Vereeniging in conflict gekomen zijn — reeds nu heeft de omvang van mijn werk de tolerantie overschreden —, ik zou verder hebben moeten aangeven, hoe de gelden n. m. m. zouden hebben moeten worden gevonden en... ik zou er met de muts naar hebben gegooid, want prijzen en uitgaven veranderen schier elke maand van grootte. Zeer zeker zullen de vlootplannen wel van een — overigens uiteraard globale — kostenraming zijn voorzien, maar *eerst* zijn natuurlijk de *plannen* vastgesteld, als *minimum eischen* en *toen* zal men de *kosten geraamd hebben*. De logische werkwijze, niet waar? Welnu, heer BANNINK, dat heb ik ook gedaan? Ook ik gaf *minimum eischen* voor verdedigbaarheid onder aannahme van een bepaalde vooropstelling aan. Aanvaardt men deze, *dan* worden de kosten berekend. Niemand, die U of anderen belet, die kostenraming te maken.

Evenmin heb ik mij *gewaagd* aan beschouwingen over de wijze, waarop de kosten door belastingen, ontginningen, opbrengsten van staatsexploitaties of in de toekomst *mogelijk* te verwachten delfstofrijksdommen, *wellicht* zouden kunnen worden gedekt. De praktijk spot met zulke profetieën.

Te lang en te veel is steeds in de eerste plaats aan de finantieele zijde aandacht *geschonken en voornamelijk daardoor is onze defensie thans in zulk een desolaten toestand*.

De Heer B. betoogt, dat in het Afdeelingsverslag-Volksraad 1920/21. IV.

van 3 Nov. j.l. slechts één lid zou hebben gepleit voor versterking van het leger. In de eerste plaats breng ik dat mij nog onbekende lid hulde voor dit blijk van n. m. m. helder inzicht in de defensiezaak.

Maar, omdat slechts één lid een alg. militieleger bepleit, wil dat nog niet zeggen, dat de meerderheid der leden tegen legerversterking zou zijn, niet waar?

Bovendien lezen we in *datzelfde Afdelingsverslag*:

§ 1. Defensie.

„Teleurstelling werd uitgesproken over het feit, dat de Regeering nog steeds vermeent te moeten wachten met de instelling van een commissie, als beoogd door de in de vorige zitting behandelde motie der heeren KOESOMO, JOEDO e. a., totdat de voorstellen van de Nederlandsche interdepartementale commissie zijn ontvangen. Volgens de dagbladen bleef de opdracht dezer laatste commissie beperkt tot het opmaken van een schema van het materieel, dat in de eerstvolgende jaren voor aanbouw in aanmerking zal komen, om zoodoende te geraken tot een logische samenstelling van de vloot. Indien inderdaad geen andere taak is gegeven, zoo meenden de hier aan het woord zijnde leden, dat het rapport der commissie niet behoeft te worden afgewacht, alvorens de Regeering de door den Volksraad verlangde commissie instelt”.

Welke was nu de taak dezer commissie, waaraan dankt zij haar ontstaan?

Ter zake wil ik U mededeelen welke inlichtingen de Voorzitter van den Volksraad zoo welwillend was mij te verstrekken. Helaas ontving ik zijn schrijven, nadat mijn voordracht reeds geheel gereed en ter perse was. (Spr. deelt een en ander uit het door hem ontvangen schrijven mede).

M. M. H. H., werpt hetgeen ik U mededeelde, niet een geheel ander licht op de gevoelens, welke den Volksraad hebben bezielde? Wanneer inderdaad slechts één lid een behoorlijk leger zou hebben *gewild* dan is die geheele commissie, welke voor- en door de militievoorstellen in het leven is geroepen, reine tijd- en geldverspillerij.

De heer B. legt mij de woorden als 't ware in den mond:

„Hier is een minimum-program, betaal wat het kost, *hoeveel*, dat kan mij niet schelen.”

Ik protesteer tegen het *laatste* gedeelte daarvan. Het kan mij *zeer veel* schelen wat het kost; trouwens, ik betaal er zelf aan mede, nietwaar? Maar ik heb gezegd: „mijn program is een minimum, er zal voor moeten worden betaald *hoeveel*, dat kan ik momenteel niet uitrekenen en dat mag ook, omdat het minimum eischen betreft, eerst in de *tweede* plaats in aanmerking komen.”

Uit alles meen ik te mogen concludeeren, dat de Volksraad niet ongenegen is de noodige gelden te voteeren, mits *een goed* leger worde verkregen, *geen leger op een koopje*. Een zeer juist standpunt m. i.

De heer B. spreekt zich uit tegen *papieren* formaties en paperassenrommel. *Ik sta aan zijn zijde*. Ook daar, waar hij meer luitenants en meer onderofficieren wenscht. Terecht merkt hij op, dat het verkrijgen van goede Eur. officieren en onderofficieren een quaestie is van het scheppen van *goede bestaansvoorwaarden en toekomst*. Ik heb gedurende mijn geheelen diensttijd nooit anders hierover gedacht en terzake mijn meening meermalen uitgesproken. Maakt men de positie *goed*, dan zullen we zeer zeker wel officieren en onderofficieren krijgen, *ook* voldoende om militie op te leiden. Dat ik het militie-vraagstuk als *niet* van de baan wensch te beschouwen, behoeft niet te worden herhaald.

't Is inderdaad een unicum, het Brigade-verband te hooren aanprijzen en te hooren verkondigen, dat er genoeg generaals en kolonels zijn. Nu, naar mijn meening kunnen er nog gerust eenige bij. Ik blijf bij mijn geringe appreciatie van de koppeling van Brigade- met afdeulingscommando's en van het Brigade-verband.

Zeer zeker niet zoolang oefenen tot we er „*beu*” van worden of „*tot geübt*” zijn. Laten we *even te voren* er mede uitscheiden, s.v.p. Echter zie ik niet in, wat een en ander met de onderwerpelijke zaken te maken heeft, aangezien mijn beschouwingen niet bedoelden, zich zoover uit te strekken. Hoe men de oefeningen inkleedt blijve hier buiten questie, mits het leger maar paraat is en *blijft*.

Mijn zienswijze omtrent een H. K. S. in Indië is bekend. Waar de heer B. een *politieleger* voorstaat, heb ik tegen een H. K. S. aldaar niet de minste bedenking. De vraag rijst of dan de *Politieschool* niet de aangewezen plaats is voor die opleiding, nu b.v. de Marechaussee's politioneele bevoegdheden hebben en door B. B. worden betaald. Verder heeft de heer B. het over de *buitenbezittingen* gehad. Ik heb daarover korthedshalve bijna geheel gezwegen en de heer B. vult nu mijn kort betoog op waardevolle wijze aan. Ik zal ten aanzien hiervan niet in verdere besprekingen treden, alleen opmerken dat van vermindering der bezettingen in tijd van gevaar *ook door mij niet is gerept* en dat ook ik de verdediging plaatselijk georganiseerd wil zien.

Mijn antwoord aan den heer MEDENBACH kan na het voorafgaande, kort zijn. Principieel ben ik, om strategische redenen vooral, steeds geweest voorstander van een basis in straat Soenda. Deze heb ik mij echter steeds gedacht in verband met een vloot, een eskader van slagschepen.

De vraag is bij mij gerezen of voor een vloot van *klein* materieel de voordeelen van een basis in straat Soenda nog in dezelfde mate spreken, een vraag, welke ik hedenavond in enkele woorden niet durf beantwoorden en die zeker nauw verband houdt met de kracht en beteekenis van onze toekomstige vloot. Waar nu echter elke inrichting tot basis van eenig punt in straat Soenda schatten geld zal kosten gezwegen van de quaestie omtrent de werkkrachten; waar ik, voor onze toekomstige vloot van klein materieel en de haar door de Regeering toebedeelde taak de basis in straat Soenda niet absoluut noodig acht, heb ik gemeend, hier aan het goepkoopere minimum de voorkeur te moeten geven boven het duurder maximum.

Zoodra straat Soenda *in de toekomst* voor den handel of om welke redenen ook groote beteekenis mocht krijgen, worden de verhoudingen heel anders en zal de vlootbasis wellicht aldaar zich zeker zelve gaan vormen. Zoover zijn we echter nog lang niet en we moeten *nu* geholpen zijn.

Het ideaal van den heer MEDENBACH kan ook het mijne

zijn. Maar voorloopig hebben we de nuchtere werkelijkheid te aanvaarden.

Tegen twee opmerkingen zijnerzijds moet ik bezwaar maken. Ten eerste zou ik het ten stelligste ontraden ooit een regeeringszetel in een kustplaats te laten bij oorlogsgevaar. Ten tweede geloof ik, dat een isolatie van Bandoeng door het vijandelijke veldleger alleen *dan* mogelijk is, wanneer dat leger een geweldige overmacht bezit en op *alle* fronten sterker kan zijn dan wij.

Of de gelden, welke ik noodig heb — voor de landmacht wordt blijkbaar bedoeld — en die zeker niet zoo heel veel meer zullen bedragen dan thans, als weggeworpen moeten worden beschouwd, kan ik allerminst toegeven. Deze uitspraak blijve voor rekening van den geachten spreker.

Ten slotte dank ik ook den heer MEDENBACH voor zijn voor mij vleierende appreciatie van mijn werk.

M. M. H. H. Uit het voorgaande moge blijken, dat ik nog steeds en even onwrikbaar op het standpunt sta, dat *een vloot alleen* slechts dan *voldoende* beteekenis krijgt indien zij een *voldoende* sterkte en kracht heeft; dat, zoolang zulks nog niet het geval is, de verdediging *van ons hoofdbezit te land* moet worden voortgezet; dat, *welke vloot men ook heeft, steeds een landmacht noodig is* ter bescherming van operatiebasis en regeeringszetel; dat een *politieleger* niet in staat is den strijd op te nemen tegen goed georganiseerde en bewapende strijdkrachten des vijands en dat ik geen verdedigingssysteem wensch in hoofdzaak om den Volkenbond *te dienen*, maar om *Nederlandsch-Indië* zooveel en zoolang mogelijk van vreemde smetten vrij te houden!

De VOORZITTER: Alvorens de vergadering te sluiten rest mij nog de aangename taak den heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, mijn dank te betuigen voor de moeite, welke ze zich hebben gegeven, om in een kort bestek zooveel te geven. In de aandacht, waarmede de vergadering hen heeft gevolgd, mogen zij voldoening vinden voor hun arbeid. In elk geval kunnen zij zich overtuigd houden te

hebben bijgedragen tot verheldering van de belangrijke zaak, waar het om ging.

Een enkel woord nog tot den Majoor WINTER. De vorige maal heb ik gezegd, dat uw voordracht den indruk had gegeven, dat gij een zeer diepgaande studie van uw onderwerp hadt gemaakt en dat ze op papier een zeer interessante verhandeling beloofde te worden. Ik wil daar nu aan toevoegen, dat de lezing van de 1e afl. van ons Orgaan dien indruk in hooge mate heeft versterkt. Ik herhaal dus onzen dank voor de wijze, waarop gij ons over de quaestie op de hoogte hebt gesteld, en betuig U tevens onze erkentelijkheid voor uw beantwoording van de debaters. Daardoor zal deze zeer belangrijke avond zonder twijfel te zijner tijd van veel nut zijn.

Mijne Heeren, ik sluit de vergadering.
